

บทที่ ๖

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการทำงานของบุคลากร

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม เป็นหน่วยงานหนึ่งของ บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นมาในลักษณะพิเศษ และเกิดขึ้นด้วยปัจจัยหลายประการ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การทำงานของบุคลากรด้านรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งนี้ จึงเป็นการปฏิบัติงานในภาวะที่มีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการ

ในการพิจารณาปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานของบุคลากร ในช่อง ๔ บางขุนพรหม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของ Mcquail (1994) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า ในการทำงานของสื่อมวลชนนั้น นักสื่อมวลชนจะต้องทำงานอยู่ภายใต้ภาวะแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นประกอบด้วยปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยบุคลากรจะต้องทำงานอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้และประสานความสัมพันธ์ให้ได้ผลอย่างเหมาะสม

ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานของบุคลากรด้านการจัดรายการในสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม สามารถแบ่งแยกออกได้เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัจจัยภายนอกได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยด้านผู้ชม ส่วนปัจจัยภายในได้แก่ ปัจจัยทางเทคนิค ปัจจัยด้านองค์กร และปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยทางการเมือง

ในช่วงเวลาที่ก่อตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยขึ้นมาั้นในทางการเมืองแล้วถือว่าอยู่ในยุคที่การเมืองของไทยกำลังอยู่ในภาวะเคร่งเครียด แม้ในระบอบนั้นจะเป็นช่วงเวลาประเทศไทยได้พ้นจากภัยสงครามแล้ว ความกดดันต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม อันเกิดจากภาวะสงครามถือได้ว่าเป็นกำลังคลื่นคลายลง แต่ในทางการเมืองนี้อำนาจการใช้ในการ

ปกครองประเทศหาได้มีการคลี่คลายพัฒนาไปแต่อย่างใด การเมืองไทยยังคงมีความผันผวนอย่างต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนผู้นำอยู่บ่อยครั้ง ชี้ให้เห็นว่าหนทางของยุคประชาธิปไตยหลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.๒๔๗๕ หาได้ราบรื่นแต่อย่างใด ความผันผวนดังกล่าวนั้นปรากฏชัดในการปฏิวัติรัฐประหาร และการกบฏที่เกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้ง ภายในระยะเวลาเพียง ๔ ปี ก่อนที่จะถึงวาระของรัฐบาลผู้สถาปนาระบบโทรทัศน์ของไทย มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลถึง ๙ รัฐบาล จนกระทั่งถึงรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองของประเทศในวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๙๑

ซึ่งเป็นสมัยของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สอง หลังจากพ้นจากตำแหน่งในสมัยที่ ๑ หลังยุคสงครามโลกครั้งที่ ๒

ในสมัยของการเป็นนายกรัฐมนตรีในยุคที่สองนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ให้ความสำคัญต่องานด้านวัฒนธรรมอย่างมาก โดยได้จัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีผู้ว่าการเอง การให้ความสำคัญกับงานด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นี้ควบคู่ไปกับบทบาทของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ภริยานายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ฟื้นฟูงานของ "สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ" ที่สร้างขึ้นมาตั้งแต่ช่วงสงครามโลก (พ.ศ.๒๔๘๕) โดยดำรงตำแหน่งเป็น "ประธานสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง"

การให้ความสำคัญต่องานด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม อาจจะได้เด่นชัดขึ้น เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินการอย่างเร่งรัดให้มีการก่อตั้งกิจการวิทยุโทรทัศน์ขึ้นในครั้งแรกของประเทศ ซึ่งการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในครั้งนี้แม้จะได้ดำเนินการกับสื่อมวลชนใหม่ล่าสุดของโลก แต่ก็เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์และอุดมการณ์เดิมของการเผยแพร่วัฒนธรรมแบบ "รัฐนิยม" ผิดแผกกันแต่ว่า การดำเนินการในครั้งก่อนหน้านั้นจอมพล ป. ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งกับการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อเผยแพร่นโยบายและข่าวสารของตน แต่ในครั้งหลังเป็นการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์หรือ "วิทยุมีภาพ" ซึ่งมีประสิทธิภาพมากกว่ากันอย่างไม่ต้องสงสัย

นอกจากนี้ยังมีผู้ชี้ให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่รัฐบาลยังมีความมุ่งหมายที่จะใช้สื่อชนิดนี้เพื่อต่อสู้กับสื่อหนังสือพิมพ์ที่มีเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ และนักหนังสือพิมพ์ผู้เปี่ยมด้วยอุดมการณ์อย่างกุหลาบ สายประดิษฐ์ มาลัย ชูพินิจ อุทธรณ์ พลกุล อิสรา อมันตกุล เสนีย์ เสาวพงศ์ ทะนง ศรีธาทิพย์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่ศรัทธา เชื่อมมั่น และมุ่งหวังอยากเห็นการปกครองแบบ

ประชาธิปไตยที่แท้จริง ได้ทำงานตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอยู่อย่างเข้มแข็ง (สิทธิเสรีภาพ, ๒๕๓๕: ๒๑-๒๒)

บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด แม้ว่าจะตั้งขึ้นในรูปของบริษัทจำกัด หรือเป็นนิติบุคคล แต่เมื่อพิจารณาถึงระบบกรรมสิทธิ์แล้ว ผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดแห่งนี้ล้วนแต่เป็นหน่วยงานรัฐบาลทั้งสิ้น และเมื่อรวมกับการพิจารณาถึงที่มาของบริษัทแห่งนี้ การแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการดำเนินกิจการของบริษัท ดังนั้นแม้จะมีวัตถุประสงค์อันแน่ชัดระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่ารัฐบาลต้องการให้วิทยุโทรทัศน์เป็นไปเพื่อความก้าวหน้าของประเทศ เพื่อให้ความบันเทิงและความรู้แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และสาธารณสุข แต่ก็เป็นที่ทราบได้ว่า ประโยชน์อีกด้านหนึ่งของสื่อชนิดใหม่นี้ที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรคือการใช้สื่อชนิดใหม่เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างหนึ่งของรัฐบาล

ดังนั้นกิจการวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศไทยจึงถือกำเนิดขึ้นโดยมีปัจจัยทางการเมืองเป็นสาเหตุสำคัญ หาใช่เหตุอันเกิดจากความสูงมของพัฒนาการทางการสื่อสารมวลชนลักษณะนี้ส่งผลต่อสภาพของการดำเนินกิจการที่ขาดความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยี บุคคลงบประมาณ และเนื้อหาของรายการมีเพียงความมุ่งมาดปรารถนาทางการเมืองเท่านั้น ที่เป็นพลังผลักดันอย่างสำคัญให้กิจการนี้ดำเนินไปและดำรงอยู่ได้ และความมุ่งหมายทางการเมืองนี้ที่ต้องการจะให้วิทยุโทรทัศน์เป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายทางการเมืองของตน ยังได้ส่งผลโดยตรงมาสู่กระบวนการทำงานของบุคลากรด้านรายการ

ผลของความมุ่งหมายทางการเมือง ที่จะส่งผลต่อการทำงานของบุคลากรด้านรายการ ในสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม แบ่งได้เป็นสองด้านด้วยกันคือ

๑. ผลต่อการทำงานของบุคลากรฝ่ายข่าว
๒. ผลต่อการทำงานของบุคลากรฝ่ายรายการและบันเทิง

๑.๑ ผลต่อการทำงานของบุคลากรฝ่ายข่าว

รายการข่าวเป็นรายการสำคัญที่รายได้เผยแพร่เหตุการณ์ต่างๆ ออกไปสู่ผู้ชมและสื่อวิทยุโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติพิเศษ สามารถให้ผู้รับสารรับได้ทั้งภาพและเสียง เหนือกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการโฆษณาประชาสัมพันธ์มาแต่เดิมของรัฐบาล ดังนั้นจึงปรากฏว่าโดยวิธีการต่างๆ กัน รัฐบาลได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคลากรในฝ่ายข่าว

ดังจะแยกออกได้คือ ๑. การนำเสนอข่าวสารของทางรัฐบาลและ ๒. การรักษาภาพลักษณ์ของรัฐบาล

๑)การนำเสนอข่าวสารของรัฐบาล

ดังที่ได้กล่าวแล้วแม้ว่าบุคลากรในฝ่ายข่าวมุ่งแล้วที่จะนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับคนเป็นจำนวนมาก ให้ได้อย่างรวดเร็วและเที่ยงตรง แต่สิ่งสำคัญที่ฝ่ายข่าวของช่อง ๔ บางขุนพรหมต้องนำเสนอเป็นประจำมิได้ขาดก็คือข่าวสารของทางรัฐบาลทั้งข่าวของกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ ซึ่งจะมีเวียนกันมานำเสนอเป็นประจำ ซึ่งข่าวต่างๆ เหล่านี้จัดได้ว่าเป็น "ข่าวบังคับ" ที่จะมีการประสานงานมาจากกองข่าวกรมประชาสัมพันธ์ และการสั่งการทั้งจากอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ พล.ต.อ.เผ่าศรียานนท์ และจอมพลป.พิบูลสงคราม ผ่านทางเลขาธิการคณะรัฐมนตรีรวมทั้งข่าวต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจะมีจดหมายประชาสัมพันธ์มา หรือทำเทปบันทึกภาพส่งมาให้อย่างเรียบร้อย เนื้อหาข่าวเหล่านี้ก็เป็นกิจกรรมทั่วไปของหน่วยงานราชการ เช่นการเปิดที่ทำการวางศิลาฤกษ์การแถลงนโยบาย

บุคคลที่สำคัญที่สุดที่เป็นศูนย์กลางของการนำเสนอข่าวก็ได้แก่นายกรัฐมนตรีจอมพล ป.พิบูลสงคราม ข่าวต่างๆเกี่ยวกับกรณียกิจของนายกรัฐมนตรี เช่นการ วางศิลาฤกษ์กดปุ่มเปิดแพครคลุมป้าย อาคารหน่วยงานราชการต่างๆ การออกเยี่ยมราษฎร หรือการแถลงนโยบายเป็นข่าวที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าข่าวในราชสำนัก ซึ่งจะมีนำเสนอเป็นครั้งคราว บุคคลสำคัญนอกเหนือจากนายกรัฐมนตรีก็จะลดหลั่นกันไป ตั้งแต่อธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีอำนาจมากในขณะนั้น รัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ และอธิบดีกรม ทั้งนี้จะไม่มีข่าวของนักการเมืองฝ่ายค้านนำเสนอ

กรณีสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ให้เป็นประโยชน์การทางการเมือง ของจอมพล ป. ก็คือการซื้อเวลาของช่อง ๔ บางขุนพรหมในช่วงเวลาระหว่างวันที่ ๑-๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๐ เพื่อใช้ในการหาเสียงให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเสรีมนังคศิลา อันเป็นพรรคของนายกรัฐมนตรีแต่เพียงพรรคเดียว (อาจินต์ ปัญจพวรรณ์, ๒๕๓๓ ๑๓๘-๑๓๙) ซึ่งหลังจากเหตุการณ์นี้แล้วก็เกิดการโง่งการเลือกตั้ง ที่ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง แต่ก็นำไปสู่การปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเวลาต่อมา เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐ โดยไม่ออกแถลงการณ์การยึดอำนาจจากคณะรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหมแห่งนี้เอง

๒) การรักษาภาพลักษณ์ของรัฐบาล

ในการนำเสนอข่าวสารต่างๆ นอกจากบุคลากรฝ่ายข่าวจะต้องเอาใจใส่ในการเสนอข่าวสารต่างๆ ของรัฐบาลและงานราชการอย่างไม่ให้ขาดตกบกพร่องแล้ว การนำเสนอข่าวสารต่างโดยทั่วไป เช่น ข่าวอุบัติเหตุ กับธรรมชาติ อาชญากรรมหรือข่าวการเมือง บุคลากรฝ่ายข่าวยังต้องระมัดระวังนำเสนอข่าวสารต่างๆ มิให้กระทบกระเทือนก่อให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อรัฐบาลเป็นอันขาด การนำเสนอข่าวสารใดๆ ที่อาจจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ภาพลักษณ์ของรัฐบาล หรือหน่วยงานราชการ จะเกิดผลเสียอย่างยิ่งต่อการทำงานของบุคลากร เช่น ในกรณีที่สรรพสิริ บรรยายข่าวการเสียชีวิตของเอกอัครราชทูตอเมริกาจากอุบัติเหตุรถยนต์และดำเนินการทำงานของกรมทางหลวงทำให้สรรพสิริ ถูกตำหนิจากฝ่ายบริหาร ในฐานะที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของราชการหรือในกรณี "การเลือกตั้งสกปรก" ที่สรรพสิริ ถ่ายภาพแสดงให้เห็นการโกงการเลือกตั้งในครั้งนั้น อย่างชัดเจนแต่ข่าวนี้ถูกสั่งระงับการออกอากาศและสรรพสิริ ถูกตำหนิ

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนไหวอย่างยิ่งยวดของฝ่ายรัฐบาลที่ต้องการจะรักษาภาพลักษณ์ของตน และประสงค์ที่จะให้ฝ่ายของตนได้รับประโยชน์จากสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างถึงที่สุด ดังกรณีเกี่ยวกับการเสนอข่าวของอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ปราโมช ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ในทำนองเดียวกัน แต่สรรพสิริ เลื่อนนำเสนอข่าวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์มากกว่าเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีความสำคัญ แต่การกระทำนี้ทำให้ถูกตำหนิเพราะผู้บริหารเห็นว่าเป็นการให้ความสำคัญกับคนภายนอกมากกว่า

๑.๒ ผลต่อการทำงานของบุคลากรฝ่ายรายการ

ในสมัยที่สองของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การดำเนินงานด้านนโยบายวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่โดดเด่นอย่างยิ่งของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติในด้านต่างๆ เช่น การแต่งงาน การพูด การแสดงความเคารพ การประกอบอาชีพ ตลอดจนมารยาทในสังคม เป็นสิ่งที่นายกรัฐมนตรี ดำเนินการรณรงค์มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ครั้งยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นครั้งที่นายกรัฐมนตรีอาศัยการรณรงค์ทางวิทยุกระจายเสียง ผ่านรายการนายมัน นายคง มาแล้วอย่างได้ผล (สินิทธิ ลิทธิรักษ์, ๒๕๓๕: ๑๓๙-๑๔๐) ดังนั้นในเมื่อได้มีโอกาสในการเป็นผู้นำสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง งานด้านวัฒนธรรม ก็ยังคงเป็นนโยบายที่เด่นชัดของนายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีเครื่องมือสื่อ

สารชนิดใหม่ อย่างวิทยุโทรทัศน์อยู่ในมือ จึงไม่ต้องสงสัยว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะได้ละโอกาสในการใช้สื่อชนิดนี้ให้เป็นประโยชน์แก่นโยบายของตน

การดำเนินนโยบายทางการเมือง โดยเฉพาะนโยบายในด้านวัฒนธรรมของฝ่ายรัฐบาล ได้ส่งผลมาถึงการดำเนินงานทางด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหมในสามรูปแบบด้วยกันคือ

๑. การมีคำสั่งให้นำเสนอรายการสอดคล้องกับนโยบายทางวัฒนธรรม
๒. การตรวจสอบเนื้อหาของรายการ
๓. การนำเสนอรายการสนับสนุนนโยบายทางวัฒนธรรม

๑.๑ คำสั่งให้นำเสนอรายการสอดคล้องกับนโยบายทางวัฒนธรรม

นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งอย่างเด่นชัดผ่านเลขาธิการนายกรัฐมนตรีมายังอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อกำชับให้การเสนอรายการของทางสถานีเป็นไปโดยเรียบร้อยมิให้มีสิ่งใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ชอบด้วยวัฒนธรรม ตั้งแต่เมื่อเริ่มดำเนินกิจการวิทยุโทรทัศน์มาได้ไม่นาน ในวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๙๙ ดังปรากฏรายละเอียดดังนี้

สำเนาคำสั่งนายกรัฐมนตรี

๑๔ มีนาคม ๒๔๙๙

ให้ติดต่อกับหลวงชำนาญอักษร หรือคุณปุ่นว่า ผมสังเกตเห็นว่าการส่งวิทยุโทรทัศน์มักไม่เคารพต่อวัฒนธรรมตามความนิยกันทั้งไป เช่นการแต่งตัว มักใส่เสื้อชั้นใน แสดง หรือนุ่งผ้าโจงกระเบนเป็นต้น เป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญมานานแล้ว ช่วยร่างคำสั่งส่งไปยังกรมประชาสัมพันธ์ให้ช่วยสอดส่องควบคุมด้วย

(ลงนาม ป.พิบูลสงคราม)

แต่นั้นมาจึงเป็นการควบคุมดูแลสอดส่อง การแพร่ภาพออกอากาศของช่อง ๔ บางขุนพรหม ให้มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น โดยผู้ดูแลเป็นทั้งผู้บริหารของบริษัทไทยโทรทัศน์ ผู้บริหารของกรมประชาสัมพันธ์ หรือบางครั้งก็เป็นตัวนายกรัฐมนตรีและภริยา

๑.๒ การตรวจสอบเนื้อหาของภาพยนตร์

โดยปรกติรายการของทางสถานีฯ จะมีการตรวจสอบความเหมาะสมขอรายการ โดยผู้บริหารของบริษัทไทยโทรทัศน์อยู่แล้ว โดยรายการที่เป็นเทปบันทึกภาพได้แก่ ภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ ที่ต้องมีบทภาพยนตร์มาให้ตรวจด้วยทุกครั้ง รายการละครต่างๆ ก็จะต้องมีการส่งบทให้ตรวจก่อนอย่างน้อย ๗ วันล่วงหน้า แต่ก็จะมีกรณียกเว้นในรายการละครบางเรื่องที่จะไม่ได้ตรวจตราถี่ถ้วน ซึ่งจะได้แก่ละครที่เคยเป็นละครเวทีมาก่อนก็จะสามารถนำมาเล่นได้เลย หรือละครที่ทำจากบทละครจากการเขียนบทของนักเขียนคนสำคัญๆ ที่มีชื่อเสียง เช่น อิงอร, พรานบูรณหรือแก้วฟ้า ก็จะไม่ตรวจละเอียดนัก หรือบางครั้งก็ไม่ตรวจเลยซึ่งรายการเหล่านี้ หากมีสิ่งที่ไม่สมควรหลุดลอดออกไปก็จะถูกผู้ควบคุมสำคัญ คือ จอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ภริยาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกลสมุสรวฒนธรรมฝ่ายหญิง สั่งระงับรายการในแบบที่เรียกว่า "การเซ็นเซอร์กลางอากาศ" คือ ต้องยุติรายการและปิดสถานีโทรทัศน์คืนนั้นทันที

กรณีของการเซ็นเซอร์กลางอากาศ ก็ได้แก่รายการที่มีเนื้อหาหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรม อย่างเช่น กรณีของละครบางเรื่อง

"แก้วฟ้า" เอละครเวทีเรื่องหนึ่งมาแสดงทางช่อง ๔ เป็นรายการสุดท้ายประจำคืน เรื่องนั้นเป็นวีรกรรมของเสรีไทย ฉากแรกโคตรมลงมาในป่า, ตัดค่างต้นไม้, ขาแข้งหักยับเยิน, กระจุกที่มันนอกเนื้อ, นางเอกเป็นสาวชาวบ้านไปช่วยเอาลงมาจากกิ่งไม้เกิดรักแรกพบ ดึงกันไปโรมานซ์หลังต้นไม้ใหญ่ที่ท่านนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. โทรศัพทมาสั่งให้เลิกแสดงทันที ดับกล้องปิดสถานีเดี๋ยวนั้น ทั้งๆ ที่เพิ่งเริ่มฉากแรก...เรียกว่าเซ็นเซอร์กันกลางอากาศเลยทีเดียวน!! "แก้วฟ้า" เสียใจมากได้ประท้วงว่า พระเอกทำถูกแล้วตามสัญญาปฏิญาณแห่งการสืบพันธุ์, เมื่อมนุษย์รู้ตัวว่าจะไม่รอด, อวัยวะและฮอร์โมนจะฉีดแรงเข้มข้น ก็ประท้วงกันที่สถานีนั้นแหละ ใครจะกล้าไปประท้วงท่านจอมพล ป. ผมจำได้ว่า "พุทธ อูปถัมภานนท์" นี่แหละรับบทพระเอก!! ต่อมาอีกไม่นานเท่าไรก็เกิดเรื่องอีก...มีละครที่เคยแสดงบนเวทีมาออกทีวีเป็นรายการสุดท้ายประจำคืนอีก คราวนี้เป็นเรื่องจีน หญิงถูกชายชู้บังคับให้เอามือมุดมุ้งเข้าไปฆ่าลูกของหญิงเอง ซึ่งหลบอยู่ สะอาด เปี่ยมพงษ์สานต์ เป็นชายชู้, สีนินาฏ โทธิเวส รับบทหญิงใจอำมหิตคนนั้น พอหญิงถือมีดเล็กมุ้งเท่านั้นและ ยังไม่ทันเข้าไป, โทรศัพทก็วิ่งมาจากทำเนียบนายฯ จอมพล ป. สั่งให้เลิกแสดงทันที!! ปิดสถานีคืนนั้นเดี๋ยวนั้น!!

(อาจินต์ ปัญจพวรรค์, ๒๕๓๓ : ๘๔-๘๕)

หรือการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ เช่น ในกรณีของละคร เรื่อง "คำสาบาน"

ยังมีละครแก้วฟ้าของครูแก้ว อัจฉริยะกุล เรื่อง คำสาบาน อันเป็นละครจีนที่แก้วฟ้าได้ดัดแปลงและเรียบเรียงมาจากนวนิยายจีน ซึ่งเป็นละครเด่นมาก เนื้อเรื่องกินใจ นำแสดงโดย ฉลอง สิมะเสถียร และ นฤมล อำนวยกุล สะอาด เปี่ยมพงศ์สานต์ สินีนาฏ โพธิเวส ละครในยุคก่อนยังไม่มี ก.บ.ว. ฉะนั้นคำพูดบางคำจึงไม่ทันได้กลั่นกรอง และผู้เข้ามาผลิตละครในยุคนั้นก็เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น แต่คำพูดบางคำอาจจะถึงพริกถึงขิงกันสักหน่อย จำได้ว่าสะอาด เปี่ยมพงศ์สานต์ ออกมาพูดตามบทว่า บ้านอัปปริย์ พลังถ่มน้ำลาย (ตามบทที่เขียน) ก็ได้ถูกท่านผู้ใหญ่ในยุคนั้นคือท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นนายกสโมสรวัฒนธรรมหญิงแห่งชาติ สั่งการมายังอธิบดีคือ ท่านพลโท ม.ล. ชาบ กุญชรฯ สั่งมายังหัวหน้างานโดยทางโทรศัพท์อย่างรีบด่วน ให้ยุติละครเรื่องนี้ทันทีเช่นเดียวกับ การเซ็นเซอร์ทางโทรทัศน์

(อารีย์ นักดนตรี, ๒๕๓๙ : ๑๘๔)

๑.๓ การนำเสนอรายการสนับสนุนนโยบายทางวัฒนธรรม

จากนโยบายทางด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการจะปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยให้เป็นไปในทำนองเดียวกับอารยะประเทศ ในการนี้ช่อง ๔ บางขุนพรหมได้มีส่วนในการนำเสนอรายการ เพื่อสนับสนุนนโยบายทางวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยรายการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมก็ได้แก่ รายการของสโมสรวัฒนธรรมหญิงและการแสดงของสำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี ซึ่งนำเสนอในช่วงเวลาที่สถานีจัดไว้ให้หน่วยงานราชการต่างๆ ได้ มีโอกาสมาเสนอข่าวสารของตน รายการของสโมสรวัฒนธรรมหญิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสนทนาในเรื่องส่งเสริมวัฒนธรรมต่างๆ และมีการแสดงศิลปะการแสดงต่างๆ ของไทย

นอกจากนี้ยังจัดให้มีการนำเสนอละครต่างๆ อันเป็นผลงานของหลวงวิจิตรวาทการซึ่งส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาสนับสนุนนโยบายรัฐบาลนิยมขอจอมพลป. เช่น ละครเรื่อง "อาณาจักรแห่งความ

เสียสละ" รายการละครเหล่านี้ก็จะมีเนื้อหาสอดคล้องกับนโยบาย เช่น การปลูกใจให้รักชาติรักสามัคคี การสร้างฐานะ มีการสอดแทรกธรรมเนียมต่างๆ เช่น ตัวละครแต่งกายตามรับนิยม สวมหมวก สวมรองเท้า

ในนโยบายเพื่อการเฉลิมฉลอง ๒๔ พุทธศตวรรษ ซึ่งมีโครงการบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและวัดวาอารามต่างๆ ในจังหวัด เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ ช่องบางขุนพรหมได้จัดเสนอรายการของกรมศิลปากรเรื่อง "พระนครศรีอยุธยา" เป็นประจำทุกวันพฤหัสบดีที่ ๑ และ ๓ ของเดือน

๒. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

แม้ในระยะแรกจะปรากฏว่า ในนโยบายด้านการดำเนินรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหมจะไม่ได้เน้น การหาประโยชน์จากการโฆษณาเข้าใกล้ แต่ก็เนื่องจากลักษณะของกิจการวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นกิจการที่ต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก ทั้งต้นทุนในด้านเทคโนโลยีและการผลิตรายการจึงปรากฏว่าในระยะแรกที่ดำเนินกิจการ แม้บริษัทไทยโทรทัศน์จะมีผลกำไรที่น่าพอใจคือ ในปีที่สองที่ดำเนินกิจการทางบริษัทสามารถทำกำไรได้ ๗๐๐ บาท แต่ผลกำไรดังกล่าวนี้ก็เป็นผลกำไรของการดำเนินงานด้านวิทยุกระจายเสียงถึงร้อยละ ๘๐ ที่เหลืออีก ร้อยละ ๒๐ จึงเป็นผลกำไรจากการดำเนินงานทางฝ่ายวิทยุโทรทัศน์

เฉพาะกิจการด้านวิทยุโทรทัศน์นั้น ในสองปีแรกพบกับภาวะขาดทุน คือ ในปี ๒๕๓๔ ขาดทุน ๓,๗๗๕, ๕๐๙.๕๑ บาท และในปี ๒๕๓๕ ขาดทุน ๓,๔๕๔, ๑๑๙.๑๕ บาทเพิ่มจะมาได้กำไรในปีที่ ๓ คือ ใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้กำไร ๑๔๕,๐๕๐.๙๙ บาท ดั่งนี้การสร้างรายได้ที่สำคัญมาจาก กิจการของฝ่ายเครื่องรับและบริการ ซึ่งสามารถทำกำไรจากการขายเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ได้เป็นจำนวนมาก แต่ยอดขายเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ก็มีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อยๆ เพราะจำนวนผู้ที่มีเครื่องรับเริ่มถึงภาวะอิ่มตัว

ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้บริษัทไทยโทรทัศน์หันมาหารายได้จากทางอื่นเป็นการเพิ่มเติม ซึ่งที่สำคัญก็คือ การหารายได้จากโฆษณา ซึ่งมีแนวโน้มจะสามารถขยายตัวได้มากกว่ารายได้จากการจำหน่ายเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์

รายได้จากการโฆษณาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในปีที่สามของการดำเนินการคือ ในปี ๒๕๐๐ มีรายได้จากการโฆษณา ๒,๘๑๙,๕๓๖.๖๖ บาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ที่มีรายได้จากการโฆษณา ๙๕๔,๕๕๗.๖๙ บาท ซึ่งแต่นั้นมาก็ดูเหมือนว่าเหล่าองค์กรการค้าต่างๆ จะได้เข้าใจเป็นอย่างดีถึงประโยชน์จากการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของตนจนในระยะต่อมา การโฆษณาเพิ่มมากขึ้น ถึงจุดที่กิจการวิทยุโทรทัศน์ไม่ต้องพึ่งพารายได้จากทางวิทยุกระจายเสียงอีกต่อไป แต่ตรงกันข้ามในระยะหลังกลับสามารถมีรายได้ช่วยพยุงงานทางด้านวิทยุกระจายเสียงที่ผลกำไรเริ่มถดถอย รายรับโฆษณาของรับวิทยุโทรทัศน์ เพิ่มมากขึ้น มีการโฆษณาหลายรูปแบบ ทั้งผู้โฆษณารายใหญ่ซึ่งจะเหมาโฆษณาทั้งรายการ และผู้โฆษณารายย่อยที่ซื้อเวลาเป็นช่วงๆ การโฆษณามีทั้งการโฆษณาสด การฉายสไลด์ และการฉายภาพยนตร์โฆษณา แต่กระนั้นแล้วก็เกินไป ในลักษณะที่ว่ามีโฆษณาเข้ามามากจนเวลาไม่พอ ต้องมีการจองเวลาล่วงหน้ากันเป็นเดือน บริษัทต่างๆ ต้องตามต่อฝ่ายโฆษณาของทางสถานี จนถึงกับต้องใช้สินบนกัน แต่ทางหัวหน้าฝ่ายรายการจำนง รังสิกุล สั่งห้ามรับเงินสินบนโดยเด็ดขาด (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์)

แต่นั้นมาการโฆษณาก็ได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการดำเนินงานด้านรายการของทางสถานี

ดังนั้น ในระบบธุรกิจที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน และการมุ่งหวังผลกำไร องค์กรธุรกิจต่างๆ ที่ต่างก็ต้องการจะให้งานโฆษณาของตนมีผลต่อกลุ่มเป้าหมายของสินค้ามากที่สุด บทบาทของธุรกิจโฆษณาก็จึงได้มีส่วนต่อระบบการทำงานของบุคลากรในด้านรายการ ซึ่งปรากฏในสองลักษณะคือ ๑. อิทธิพลต่อระเบียบปฏิบัติในการนำเสนอรายการและ ๒. อิทธิพลต่อการนำเสนอรายการ

๒.๑ อิทธิพลต่อระเบียบปฏิบัติในการนำเสนอรายการ

ในการดำเนินกิจการวิทยุโทรทัศน์ในระยะเริ่มแรกดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าทางสถานีมิได้มุ่งหวังผลประโยชน์ในด้านธุรกิจเป็นสำคัญ การดำเนินรายการหรือการผลิตรายการโฆษณาก็อาจไม่ได้เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ฝ่ายธุรกิจที่ต้องการโฆษณาเท่าใดนัก ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าเจ้าของธุรกิจที่ต้องการโฆษณาสินค้า จึงได้พยายามที่จะทำให้งานโฆษณาของตนมีประสิทธิภาพต่อกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ด้วยการพยายามเข้ามามีบทบาทปรับเปลี่ยน ระเบียบปฏิบัติ ในการโฆษณาของทางสถานี เช่น ในกรณีของการอ่านสไลด์โฆษณา

สมัยนั้นยังไม่ได้มีระบบอ่านสไลด์ เราเปิดเพลงคลอทุกสไลด์ จนกระทั่งต่อมาอีก หนึ่ง เจ้าของน้ำยาตัดผมตัดหวัดทำอยู่เชิงสะพานพุทธฯ มาตอรองขอให้มีการอ่านสไลด์ ของเขาซึ่งผมยืนยันว่าไม่มีในระเบียบ แต่คุณจำนงฯ อนุโลมให้ โดยเหตุผลว่าเราก็น่า จะเริ่มอ่านสไลด์กันแล้วเพื่อให้ชาวบ้านที่อ่านหนังสือไม่ออกได้รู้เรื่อง และเป็นผลดีแก่ผู้ เสียเงินโฆษณานั้นคือ ธุรกิจเริ่มเข้ามาพัฒนาระเบียบปฏิบัติแล้ว (อาจินต์ ปัญจพวรรค์, ๒๕๓๓:๓๖)

นอกจากจะพยายามให้งานโฆษณาของตน เกิดผลต่อผู้รับสารมากที่สุดแล้ว ในบาง กรณีผู้โฆษณาก็พยายามให้สินค้าของตนได้มีช่องทางโฆษณาในช่วงเวลาสำคัญๆ หรือในโอกาสที่ ผู้ชมจะจดจำได้มากที่สุด เช่นในช่วงไพรม์ไทม์

เวลา ๒๐ นาฬิกาตรง ฝ่ายข่าวจะเสนอข่าวไม่คลาดเคลื่อน บริษัทเซลล์ช่วยเวลาเกรด เอ ตรงนี้ โฆษณานำข่าว ๑ นาที, ยอมเสียเงินเท่าไรเท่ากัน ไม่งั้นน้ำมันยี่ห้ออื่นจะเอา แต่ก็ยังมียายห้างไทยหัวแหลม ยกนาฬิกาแขวนมาให้ติดในห้องอ่านข่าว ให้กล้องถ่าย ตอนเข็มนาฬิกากระดิก ตึก ๆ ไปจนซี่เลข ๑๒, เข็มสั้นอยู่ที่เลข ๘ แล้วให้มีเสียงอ่านว่า "๒๐ นาฬิกาตามเวลา...(ยี่ห้อนาฬิกา)" เรื่องนี้ผมไม่ทราบว่าจะเสียค่าโฆษณาเท่าไร รู้ แต่ว่ายี่ห้อนี้เล่นแบบนี้ที่ช่อง ๘ บางขุนพรหม นาฬิกาที่เป็นคู่แข่งก็คว่ำหมับที่ช่อง ๗ สนามเป้า

(อาจินต์ ปัญจพวรรค์, ๒๕๓๓ : ๑๖๐)

ผู้ที่มีอิทธิพลต่อระเบียบวิธีการโฆษณาที่สำคัญอีกฝ่ายหนึ่งยังได้แก่ ผู้หาโฆษณาหรือผู้ หารสปอนเซอร์ ซึ่งเป็นคนที่ติดต่อเป็นตัวกลางระหว่างเจ้าของกิจการกับทางสถานีหรือคณะละครผู้ หารสปอนเซอร์จะมีความสำคัญต่อคณะละครอย่างมาก คณะละครจะขาดทุนกำไรอย่างน้อยเพียง ใดขึ้นอยู่กับตัวกลางหารสปอนเซอร์ด้วยส่วนหนึ่ง (ไทยโทรทัศน์, ๒๕๐๓: ๘๖)

ผู้หารสปอนเซอร์ จะมีรายได้ ๑๐% จากอัตราค่าโฆษณา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอัตรารายได้ที่ สูงมาก ดังนั้นผู้หารสปอนเซอร์จึงพยายามหาโอกาสติดต่อหาโฆษณากับหน่วยงานธุรกิจห้างร้าน

ต่างๆ ให้ได้มากที่สุด พร้อมๆ กับที่พยายามที่จะหาช่องทางการนำเสนองานโฆษณาของหน่วยงานธุรกิจที่ตนติดต่อให้ได้มากที่สุด เช่นในกรณีของรายการมวย ซึ่งเป็นรายการที่มีโฆษณาเข้ามามาก แต่เดิมในการแพร่ภาพครั้งหนึ่งๆ จะมีสปอนเซอร์จำกัดจำนวนเท่าที่เวลา มี และมีเพียงการโฆษณาแบบฉายสไลด์ ต่อมาผู้หาสปอนเซอร์ ซึ่งได้งานโฆษณาเข้ามามากจึงแนะนำให้รับโฆษณาไม่จำกัดจำนวน ในการถ่ายทอดมวยครั้งหนึ่งๆ หากลงโฆษณาให้สปอนเซอร์ได้ไม่หมด ก็ให้ยกออกไปคราวหน้า และให้รับโฆษณาภาพยนตร์เพิ่มเติม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระเบียบปฏิบัติที่ทำรายได้ให้ทางสถานีเพิ่มขึ้นมาก (อาจินต์ ปัญจพวรรณ์, ๒๕๓๓: ๗๐)

โดยปกติแล้วการโฆษณาของช่อง ๔ บางขุนพรหม เป็นการนำเสนอรายการโฆษณาในช่วงที่มีการแพร่ภาพออกอากาศ เช่น ก่อนหรือระหว่างการนำเสนอรายการ อย่างไรก็ตาม ยังได้มีผู้ขอสปอนเซอร์รายหนึ่งยังได้เสนอให้มีการฉายสไลด์ในช่วงเวลาก่อนจะได้ฉายสไลด์ในช่วงเวลาที่ใกล้กับเวลาเปิดสถานีที่สุด ซึ่งก็เป็นวิธีการที่ได้ผลอีกเช่นกัน ทว่าในภายหลังทางผู้บริหารได้สั่งห้ามการโฆษณาด้วยวิธีนี้ต่อไป (อาจินต์ ปัญจพวรรณ์, ๒๕๓๓: ๗๗)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การโฆษณาได้มามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินการด้านรายการของสถานีอยู่ไม่น้อย ด้วยการพยายามหาช่องทางในการโฆษณา และวิธีการในการโฆษณาที่ได้ผลที่สุดซึ่งในบางครั้งก็สามารถเปลี่ยนระเบียบการปฏิบัติงานของฝ่ายรายการได้ นอกจากนี้ก็ยังมีผลต่อการนำเสนอรายการในเวลาและในรูปแบบต่างๆ ซึ่งบางครั้งบุคลากรของสถานีเองก็ยังไม่ถึง

๒.๒ อิทธิพลต่อการนำเสนอรายการและต่อนักแสดง

ธุรกิจโฆษณาเป็นหนึ่งในอิทธิพลที่สำคัญที่สุดของการจัดการรายการวิทยุโทรทัศน์ที่มุ่งหวังผลกำไร ดังนั้น การนำเสนอรายการ ของบุคลากรด้านรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม แม้จะเป็นในยุคแรกที่มีโทรทัศน์เพียงช่องเดียว และสถานีมีอำนาจต่อการจัดการติดต่อกับองค์กรที่ต้องการโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์อยู่พอสมควร แต่ก็จัดได้ว่าอิทธิพลของผู้โฆษณา ได้เข้ามามีบทบาทในการนำเสนอรายการแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการประเภทบันเทิง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความสัมพันธ์ทั่วไประหว่างผู้อุปถัมภ์รายการหรือสปอนเซอร์กับรายการโทรทัศน์ กล่าวคือ "รายการวิทยุโทรทัศน์ ที่ไม่สามารถดึงดูดสปอนเซอร์ให้หันมาสนใจ หรือรักษา

สปอนเซอร์เดิมของตนไว้ได้ จะนำไปสู่ช่วงอายุของรายการที่แสนสั้นและหมดความสุข" (Vane and Gross, ๑๙๙๔ :๔๙)

ดังนั้นนอกจากในสถานะของความเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์เพียงช่องเดียวในขณะนั้น และเวลาในการออกอากาศที่จำกัด ซึ่งสามารถทำให้สถานีมีอำนาจต่อรองกับบรรดาผู้อุปถัมภ์รายการที่หลังไหลกันเข้ามาจำนวนมากแล้ว รายการโทรทัศน์หรือรายการละครที่ได้รับความนิยมอย่างสูงก็สามารถเรียกผู้อุปถัมภ์รายการจำนวนมาก ให้หันมาสนับสนุนรายการได้

การสนับสนุนนี้อาจเป็นไปในลักษณะที่ผู้อุปถัมภ์แบบเหมาทั้งรายการ เช่น ละครชุด พ่อท้วม-แม่ฮืด ซึ่งเป็นการติดต่อยื่นข้อเสนอจากผู้อุปถัมภ์รายการ คือ น้ำอัดลมเซเวนอัพ ขอสนับสนุนรายการละคร ทางสถานีจึงเสนอรายการละครตลอดชุดพ่อท้วม แม่ฮืด ที่เขียนบทโดย อาจินต์ ปัญจพวรรณ์ หรือคณะละคร ประชาถาวร ทำละครแนวสืบสวนสอบสวน โดยมีบริษัทออร์อินเดีย เป็นผู้สนับสนุนรายการให้ตลอด ๑ ปี รายการเหล่านี้เป็นละครชุดจบในตอน สามารถเสนอต่อเนืองกันไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหมดความนิยมหรือผู้อุปถัมภ์รายการเปลี่ยนนโยบายหรือหมดสัญญา เช่น ละครชุด พ่อท้วม-แม่ฮืด ยุติการนำเสนอไปหลังจากออกอากาศมาได้กว่า ๖๐๐ ตอน เพราะเซเวนอัพ ผู้สนับสนุนสำคัญเปลี่ยนนโยบาย หรือรายการละครของคณะประชาถาวร เมื่อหมดสัญญากับบริษัทออร์อินเดียที่ทำได้หนึ่งปีแล้วก็ต้องหาสปอนเซอร์รายใหม่ การสนับสนุนของผู้อุปถัมภ์จึงนับว่ามีผลต่อความนิยมของรายการ

การนำเสนอละครของคณะละครบางคณะที่มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับความนิยมและความเชื่อถือ คณะละครเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องวิ่งหาสปอนเซอร์แต่อย่างใด เพราะจะมีผู้อุปถัมภ์เสนอตัวเข้ามาอยู่ตลอดเวลา เช่น คณะนาฏศิลป์สัมพันธ์ คณะชื่นชมมนุศิลป์ คณะสุภาพบุรุษ รายการละครของคณะละครเหล่านี้ จะมีผู้อุปถัมภ์เป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งจะรับสนับสนุนรายการติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น คอลเกต-ปาล์มโอสีฟ สหพัฒนพิบูล ละครบางเรื่อง ที่ได้รับความนิยมสูงสุด เช่น ละครชุด ขุนศึก (๒๕๐๒) ก็จะมีผู้อุปถัมภ์สนับสนุนติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น บริษัททีนออนเพชรรบุรีและผู้อุปถัมภ์ต้องจองคิวล่วงหน้าหลายเดือนเพราะเวลาไม่พอ (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์) ส่วนละครคณะใดที่มีไม่คุณภาพ ก็จะไม่ได้รับความนิยมจากคนดู ทำให้หาผู้อุปถัมภ์รายการยากและต้องเลิกไปในที่สุดเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ผลิตละคร

ที่หวังจะให้ละครของตนมีกำไร ปรับปรุงคุณภาพในการดำเนินงานและพยายามนำเสนอแต่เรื่องที่ดี คาดว่าจะได้รับความนิยม เพื่อจะได้มีผู้อุปถัมภ์รายการจำนวนมาก

นอกจากนี้แล้วดาราละครที่มีชื่อเสียง ได้รับความนิยมมาก หากไปแสดงละครเรื่องใด แล้วก็จะมีผู้อุปถัมภ์รายการเป็นจำนวนมาก เช่น ละครเรื่องที่มี อารีย์ นักดนตรี และ กำธร สุวรรณปิยะศิริ นำแสดง ก็จะมีผู้อุปถัมภ์รายการจำนวนมากจนเวลาโฆษณาไม่พอ และผู้อุปถัมภ์ บางรายก็จะตามสนับสนุนละครทุกเรื่องที่นักแสดงสองท่านนี้ นำแสดง (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์) รายการบันเทิงหรือรายการละครส่วนใหญ่ยังต้องการให้ดารามีชื่อเสียงมาแสดงหรือ มาร่วมรายการ เพื่อจะชักจูงใจผู้อุปถัมภ์รายการ

ผู้หาสปอนเซอร์ ก็จัดว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสูงมากต่อการนำเสนอรายการโดยเฉพาะ รายการละคร เพราะผู้หาสปอนเซอร์จะเป็นตัวกลางระหว่างองค์กรธุรกิจกับคณะละคร หา สปอนเซอร์ที่สามารถหามาได้มากรายก็จะช่วยให้คณะละครมีกำไร ในขณะที่บางครั้งหากผู้หา สปอนเซอร์ทุจริต เช่น ตกลงกับผู้อุปถัมภ์ไว้ราคาหนึ่ง แต่มาบอกคณะละครในราคาที่ดีต่ำกว่า บาง ครั้งก็ทำให้คณะละครขาดทุน หรือบางครั้งผู้อุปถัมภ์มาขอถอนหรือลดจำนวนเงินก่อนการแสดงไม่กี่ชั่วโมง คณะละครก็ต้องยอมดำเนินการต่อไปโดยยอมขาดทุน เมื่อขาดทุนบ่อยครั้งเข้าก็ท้อใจเลิก จัดละครอีกต่อไป อย่างไรก็ตามอิทธิพลของผู้หาสปอนเซอร์จะไม่มีผลกับคณะละครที่มีชื่อเสียงที่ได้ตกลงกับทางผู้อุปถัมภ์รายการด้วยตัวเอง (เพาวิภา ภมรสติตย์, ๒๕๒๘: ๕๓)

ดังนั้นการสนับสนุนของผู้อุปถัมภ์รายการจึงมีผลต่อการนำเสนอรายการและนักแสดง ในฝ่ายรายการ เพราะทางสถานีฯ ย่อยต้องการเสนอรายการหรือนำเสนอผลงานของนักแสดงที่ได้รับความนิยมเพราะจะสามารถหาผู้อุปถัมภ์รายการได้ง่าย ทำให้สถานีมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทาง ฝ่ายรายการจึงต้องพยายามจัดเสนอรายการที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนดู เพราะผู้ อุปถัมภ์รายการก็ย่อมต้องการให้งานโฆษณาของตนไปถึงผู้รับสารจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกัน รายการใดที่ไม่ได้รับความนิยม หาผู้อุปถัมภ์ได้ยากก็จะคงอยู่ได้ยาก ทั้งนี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ รายการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมหรือการละเล่นแบบเดิมๆ ค่อยๆ ลดจำนวนลง เพราะยุค สมัยที่เปลี่ยนไปทำให้ผู้ชมต้องการสิ่งแปลกใหม่ต้องการสิ่งที่กระชับฉับไว เพราะสอดคล้องกับ จังหวะชีวิตของตนมากกว่า เช่น แต่เดิมละครประเภทย้อนยุคบทบาทจับศึก หรือละครที่มีการร้อง

เพลงหรือนาฏศิลป์ประกอบจะได้รับความนิยม มีการนำเสนอบ่อยๆ แม้ว่าจะต้องใช้ต้นทุนสูง ต่อมาความนิยมในละครประเภทนี้ลดลง ทางผู้จัดก็ต้องเลิกไปนำเสนอละครประเภทชีวิต ร่วมสมัย เช่น ละครจากนิยายของดอกลำดวน ซึ่งจะเป็นที่นิยมกว่า เพราะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้รายการประเภทบันเทิงในช่อง ๔ บางขุนพรหม มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่รายการด้านศิลปวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมน้อยกว่า ลดจำนวนลง

๓. ปัจจัยทางด้านผู้ชม

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง ๔ บางขุนพรหม ตั้งขึ้นเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนไทยยังไม่มีใครได้เคยสัมผัสกับสื่อมวลชนชนิดนี้มาก่อนเลย การมีโทรทัศน์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกจึงเป็นเรื่องที่แปลกใหม่ก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นระคนสงสัยได้ไม่น้อย

ในครั้งแรกนั้น เป็นแผนกวิทยุโทรทัศน์ โดยสรรพสิริวิริยศิริ หัวหน้าแผนกที่ได้ จัดสาริตการแพร่ภาพ วิทยุโทรทัศน์ ให้กับชนชาวไทยให้ได้เห็นเป็นครั้งแรก ที่หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ เป็นการสาริตให้แก่ผู้ที่สนใจเข้าชม ได้แก่ นิสิต นักเรียน นักศึกษา จากสถาบันการศึกษาต่างๆ และข้าราชการตามกระทรวง ทบวง กรม หรือบุคคลสำคัญที่ทางแผนกได้เชิญมาชม ซึ่งผลที่ได้รับนั้นนับได้ว่าประสบความสำเร็จ ผู้ชมชาวไทยได้รับความตื่นตาตื่นใจอย่างมากจากสื่อชนิดนี้

รายการที่วิญญูบุกเบิกเมื่อเกือบสี่สิบปีโน้นไม่มีอะไรมากแต่ก็ทำเอาผู้เข้าชมส่วนมากอ้าปากค้างด้วยความประทับใจ ที่ว่าส่วนมากเพราะไม่ทั้งหมดนั้นเป็นเพราะบางคนมัวแต่กรนครอกๆ อยู่ ขณะที่ผมมัวฝอยฟุ้งให้เข้าใจว่าโทรทัศน์นั้นเขาส่งเขารับกันอย่างไรตามที่ จำขึ้นปากมาจากธนะ นาคพันธุ์ เล่าให้ฟังอีกที พอถึงตอนนี้สมชาย มาลาเจริญจะมีที่เด็ดด้วยการหันเลนส์กล้องถ่ายมารุคนี้ไปทางคนที่กำลังคอบคอบอ่อนกรนอยู่ พอภาพปรากฏบนจอทีวี คนอื่นๆ ที่ตื่นอยู่จะฮาตึงขึ้นพร้อมกันจนคนที่หลับอยู่ต้องสะดุ้งตื่นขึ้นมาพลอยฮาไปกับพรรคพวกเขาด้วย

(สรรพสิริ วิริยศิริ, ๒๕๓๐๔๙)

นอกจากนี้ก็ยังได้จัดให้มีการออกไปสาธิตการแพร่ภาพ เครื่องวิทยุโทรทัศน์ ให้ประชาชนทั่วไปได้ชมในต่างจังหวัด ได้แก่ การสาธิตในงานประจำปีของโรงพยาบาลพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก และมีการถ่ายทอดสดรายการชมวาระหว่างจำเริญ ทรงกิตรัตน์ และจิมมี่ เพ็ช จากเวทีราชดำเนินมายังศาลาเฉลิมไทย เป็นการสาธิตการถ่ายทอดสด ซึ่งจัดว่าเป็นการถ่ายทอดสดเป็นครั้งแรกของประเทศไทยได้รับผลสำเร็จ เป็นอันมาก มีผู้ชมให้ความสนใจมาชมกันมากมาย (สรรพสิทธิ์ วิรยศิริ, สัมภาษณ์)

ดังนั้นวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นเรื่องแปลกใหม่ ที่นำความตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างมากมาสู่ผู้ชม ชาวไทยต่างให้ความสนใจและติดตามข่าวคราวเกี่ยวกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ ตั้งแต่นั้นมา จนถึงเวลาที่สถานีเปิดทำการ จึงเป็นผลสำคัญที่มีผลกระทบต่อการทำงานของบุคลากรในระยะเริ่มแรก กล่าวคือความตื่นตัวต่อสื่อวิทยุโทรทัศน์ของผู้ชมชาวไทย ทำให้การเสนอรายการต่างๆได้รับความนิยมได้อย่างไม่ยากนักและได้ทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นที่ยอมรับอย่างรวดเร็ว

ทว่า แม้สื่อมวลชนชนิดนั้น จะเป็นสื่อชนิดใหม่ ที่คนให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก แต่โอกาสในการได้เป็นเจ้าของเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ สักเครื่องนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะวิทยุโทรทัศน์เป็นเทคโนโลยีใหม่ ที่ได้ผ่านขั้นตอนการพัฒนามาเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง และเป็นเทคโนโลยีที่ประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตได้เอง ต้องมีการนำเข้า ราคาเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์จึงมีราคาสูงมากจนจะมีเพียงคนไม่กี่กลุ่มเท่านั้น ที่จะสามารถมีวิทยุโทรทัศน์ไว้ในครอบครอง

ราคาวิทยุโทรทัศน์ในสมัยที่เริ่มดำเนินการ ราคาเครื่องรับขนาด ๑๗ นิ้ว จะมีราคาผ่อนส่งคือ ๗,๔๗๔ บาท โดยผ่อนชำระ เดือนละ ๕๔๗ บาท และขนาด ๒๑ นิ้ว มีราคาผ่อนชำระ ๘,๙๒๐ บาท และผ่อนชำระในราคาเดือนละ ๗๔๒ บาท (ไทยโทรทัศน์ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๙๘: ๗๓) จัดว่าเป็นราคาที่สูงมากเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อปีของประชากรทั้งประเทศในขณะนั้น คือ ๑,๖๐๓ บาท ซึ่งจะเห็นได้ว่า เครื่องโทรทัศน์หนึ่งเครื่องมีมูลค่าเฉลี่ยเกินกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรไทยในขณะนั้นประมาณ ๙-๑๐ เท่าทีเดียว (สินิทธิ สิทธีรักษ์, ๒๕๓๕: ๑๓๓) จึงค่อนข้างแน่นอนว่าจำนวนคนที่มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์นั้นจะเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับคนที่ไม่มี ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ซึ่งเข้าปีแรกของการดำเนินกิจการวิทยุโทรทัศน์นั้น โดยประมาณแล้วจะพบว่าในประชากร ๑๐,๐๐๐ คน จะมีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ สินิทธิ สิทธีรักษ์, เรื่องเดิม๑๓๔)

ด้วยเหตุนี้วิทยุโทรทัศน์จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารราคาแพง ที่ผู้มีอันจะกินในสมัยนั้นเท่านั้นที่จะหามาครอบครองได้ ผู้ชมรายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่จึงเป็นประชากรในชนชั้นกลาง ถึงชนชั้นสูงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรสนิยมในการรับความบันเทิงของคนกลุ่มนี้จึงย่อมจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการนำเสนอรายการของทางสถานี

หนึ่ง ในสมัยแรกเริ่ม การสำรวจปริมาณของผู้ชมรายการโทรทัศน์ต่างๆ ยังไม่ได้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบเช่นในปัจจุบัน การสังเกต วัดจำนวนผู้ชมในแต่ละรายการของช่อง ๔ จึงไม่ได้สำรวจอย่างเป็นระบบแน่นอน แต่ก็พอจะสามารถตรวจวัดได้หลายๆ ทางร่วมกันได้แก่ จากผู้ชมที่โทรทัศน์ เข้ามาติชมรายการที่สถานี เช่นรายการละครเรื่องสุธา ที่นำแสดงโดย อารีย์ นักดนตรี หลังจากแสดงวันแรกก็มีเสียงตอบรับทางโทรศัพท์ในทำนองชื่นชมอย่างมากมาย การวัดจากจดหมายที่เขียนเข้ามาในคอลัมน์ตอบจดหมาย ในนิตยสารไทยโทรทัศน์ ซึ่งเป็นนิตยสารประชาสัมพันธ์ของบริษัทไทยโทรทัศน์ ในคอลัมน์ของนิราศ ข้าขอขงูท ชื่อ "สองคนยลตามช่อง" เป็นช่องทางในการสื่อสารที่จะสามารถรับทั้งคำติชมจากผู้ชมได้อย่างชัดเจนทางหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งคือการวัดจากปริมาณการจำหน่ายเครื่องรับโทรทัศน์ของแผนการค้าและบริการที่สี่แยกคอกวัว ซึ่งมีสมชาย มาลาเจริญ เป็นหัวหน้าแผนก เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหมได้ผูกขาดเป็นผู้จำหน่ายเครื่องรับโทรทัศน์แต่เพียงรายเดียว ผู้ที่ประสงค์จะซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ต้องมาซื้อที่ร้านค้าของทางสถานีและยังต้องเสียค่าธรรมเนียมช่วยจัดรายการอีก ๔๐๐ บาท และต้องนำเครื่องไปจดทะเบียนด้วย หากร้านค้าอื่นใด ประสงค์จะทำการค้าเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์บ้างก็ต้องขออนุญาตจากบริษัทไทยโทรทัศน์ และเสียส่วนแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ให้กับทางบริษัทตามแต่จะตกลงกัน และต้องนำเครื่องรับมาจดทะเบียนด้วยเช่นกัน

วิธีนี้จึงสามารถทราบจำนวนเครื่องรับที่ประชาชนมีไว้ในครอบครอง ได้อย่างแน่นอน และยังสามารถวัดความนิยมของรายการได้จากยอดจำหน่ายในแต่ละวันได้อีกด้วย เช่น ในวันที่ละครเรื่องบ้านทรายทองออกอากาศเป็นวันแรก และจะมีตอนต่อไปในคืนรุ่งขึ้น วันต่อมายอดจำหน่ายเครื่องรับก็สูงขึ้นจากเดิมมาก (สุวดี ผกาพันธ์, ๒๕๓๙) หรือในช่วงที่ละครเรื่องขุนศึกออกแพร่ภาพอยู่นั้น ยอดขายเครื่องรับ ก็สูงขึ้นทุกวัน (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังเป็นวิธีวัดจากการสื่อสารระหว่างบุคคล จากเรื่องราวที่เล่ากันจากปากต่อปากที่ผู้แสดงจะได้รับรู้ ได้ยินได้ฟังมา ดังที่ อารีย์ นักดนตรี (สัมภาษณ์) เล่าว่า

เราก็รู้จักปากต่อปากนี้แหละ มันจะรู้เองไปไหนก็จะมีคนมาชื่นชม มาห้อมล้อมในตลาดก็มีคนมาล้อมหน้าล้อมหลัง บางทีดินผ่านก็เป็นวันไหนมีละครซุนศึก บ้านไหนที่มีโทรทัศน์คนจะแน่นเต็มไปหมด เพราะเครื่องรับน้อย ก็มามุงดูกัน บางบ้านถึงกับขายบัตรเข้าชม มีการมุงดูกันมากจนชนบ้านทรุดบาดเจ็บกันไปก็มี

แม้รายการโทรทัศน์จะได้รับความนิยมอย่างสูง จนรับรู้ได้แต่ผู้ชมก็เป็นกลุ่มผู้ชมหลักของทางสถานีก็ยังคงเป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเครื่องรับดังกล่าวแล้ว และในด้านวิธีชมของการแพร่ภาพ จากการสำรวจของฝ่ายช่างในบริษัทไทยโทรทัศน์ ในเดือนตุลาคม ซึ่งออกสำรวจบริเวณพื้นที่ที่สามารถรับการแพร่ภาพออกอากาศได้ชัดเจนมีประสิทธิภาพพบว่าในเขตพื้นที่ที่มีผลการรับเป็นที่น่าพอใจ คือ อยุธยา ฉะเชิงเทรา นครปฐม ชลบุรี สมุทรสาคร บ้านโป่ง สุพรรณบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ นนทบุรี เพชรบุรี และหัวหิน รวม ๑๒ จังหวัด นอกเหนือจากกรุงเทพ (โดยโทรทัศน์ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๓๘: ๓) ในรัศมีแพร่ภาพเช่นนี้จึงทราบได้ชัดเจนว่าผู้ชมกลุ่มคนเมืองหลวงจึงเป็นกลุ่มผู้ชมที่เป็นฐานสำคัญ ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจและกำลังซื้อที่เหนือกว่า ซึ่งย่อมจะเป็นที่สนใจของบรรดาผู้อุปถัมภ์รายการ มากกว่าคนในต่างจังหวัดที่มีกำลังซื้อที่อ่อนแอ (สินิทธิ สิทธิรักษ์, ๒๕๓๕: ๑๓๕) ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มคนเมืองหลวง และรสนิยมในการชมของผู้ชมเหล่านี้เองที่ฝ่ายรายการของทางสถานีฯ ต้องนำเสนอรายการให้สอดคล้อง

การนำเสนอรายการของช่อง ๔ หลายรายการจึงชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นรสนิยมของคนเมืองหลวง เช่น รายการของคณะสุนทราภรณ์ การแสดงละครเวที การนำเสนอละครร้องของพรานบูรณ์ หรือรายการด้านศิลปวัฒนธรรม ที่โดยมากเป็นศิลปะของคนกรุงเทพ เช่น การขับร้องเพลงไทย ละครรำ ละครพูดรัชกาลที่ ๖ การฟ้อนรำของกรมศิลปากร

ในบางกรณี ก็มีการนำเสนอรายการให้กับกลุ่มเป้าหมายส่วนอื่นบ้าง เช่น การนำเสนอรายการเพลงนานาชาติ ที่เน้นหนักการนำเสนอเพลงจีน เพื่อเอาใจกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจชาวจีน การนำเสนอรายการสำหรับรสนิยมแบบคนชั้นล่าง ดูจะเป็นเรื่องที่มีปัญหาอยู่ไม่น้อย ดังเช่น การนำเสนอรายการเพลงลูกทุ่ง ดังที่ เจนภพ จบกระบวนวรรณ (๒๕๓๙: ๓๗๒-๓๗๓) อธิบายไว้

ต่อมาประมาณปี พ.ศ.๒๕๐๖ ปลายๆ ปี อาจารย์จำนงทนกระแสความโด่งดังของเพลงแนวชาวบ้านไม่ไหว ท่านเล่าว่า คนขับรถของท่านเองนั่นแหละ ที่เป็นคนจุดประกายความคิดในเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเขาขับรถให้ท่านนั่งไปทำงานราชการที่นั่นที่นี้ เขาก็มักจะร้องเพลงแบบที่ สุรพล สมบัติเจริญ ร้องบ้าง เพลงแบบชายเมืองสิงห์บ้าง หรือเพลงแบบ ทูล ทองใจ บ้าง แล้วที่สุดท้ายก็เลยพาลสะกิดสะเกาเจ้านายว่า ทำไมไม่เอาเพลงแบบนี้ออกทีวีบ้าง อาจารย์จำนง จึงลองหยั่งเชิงด้วยการสั่งการให้ คุณอาจิ้นต์ ปัญจพรรค ทดลองนำรายการเพลงแล้วเอานักร้องประเภทนี้มาออกอากาศดู แล้วตั้งชื่อรายการว่า “เพลงชาวบ้าน” โดยในครั้งแรกนั้นมีนักร้องมาออก ๓ คนด้วยกันคือ พรภิรมย์ ผ่องศรี วรนุช และ ทูล ทองใจ ผลปรากฏว่า ผู้ชมตำหนิสถานีช่อง ๔ บางขุนพรหมอย่างหนักหน่วง ล้วนตั้งข้อรังเกียจที่เอาเพลงประเภทตลาดชาวบ้านๆ อย่างนี้มาออกอากาศ เลยทำให้คุณอาจิ้นต์ ปัญจพรรค ท้อ ของดจัดรายการไปเลยโดยปริยายแต่ถึงแม้ว่าเพลงแนวชาวบ้านจะไม่มีโอกาสได้ออกโทรทัศน์อีก เพราะกระแสการต่อต้านการรังเกียจของคนกรุง แต่เพลงแนวนี้ก็กลับเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางมาขึ้นเรื่อยๆ มีนักร้องระดับแม่เหล็กเกิดขึ้นอย่างมากมายนับไม่ถ้วน สถานีวิทยุต่างๆ ล้วนต้องเปิดเพลงแนวนี้ทั้งนั้น เพราะเป็นที่ต้องการของผู้ฟังอีกอย่างหนึ่ง ในยุคนั้นยังไม่มีการไปรโมท หรือแจกคิวเพลงจ้างปิดจ้างเปิดเหมือนอย่างยุคนี้ เพลงที่นักจัดรายการหรือในยุคนั้นเรียกว่า โฆษก เปิดล้วนแต่เป็นเพลงตามคำขอของคนฟังทั้งสิ้น เพลงจะดังก็เพราะมีคนขอฟังมากขอฟังบ่อยนั่นเอง คุณท้วม ทรวง จึงเป็นคนมากกระตุ้นความคิดกับ คุณประกอบ ไชยพิพัฒน์ ว่าน่าจะลองเอาเพลงแนวนี้มาออกทีวีอีกสักครั้ง แต่ขอให้อดทนทำจนรายการติดเสียก่อน รับรองว่าจะต้องเป็นที่ชื่นชอบของคนดูแน่นอน คุณประกอบ ไชยพิพัฒน์ จึงนำเรื่องนี้เข้าปรึกษา อาจารย์จำนง รังสิกุล ซึ่งอาจารย์ก็เห็นดีด้วย แต่ก็ถามย้ำเพื่อความมั่นใจจากคุณประกอบว่า แน่ใจนะว่าจะไม่เลิกทำเสียก่อน คุณประกอบ ไชยพิพัฒน์ เสนอความคิดว่า ครั้งนี้จะเชิญออกเป็นคนละๆ เลย โดยรับอาสาเป็นผู้ติดต่อเองทุกอย่างที่สุดอาจารย์จำนง ก็อนุญาตให้ทำ และยังตั้งชื่อรายการให้ใหม่ว่า “เพลงลูกทุ่ง” (ดู-ข้อคิดเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง โดย ประกอบ ไชยพิพัฒน์, นิตยสารดารารัฐ ฉบับที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๐๐-๑๐๑) อาจารย์จำนง รังสิกุล ท่านเคยไปค้นบันทึกของท่านแล้วเอามาเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า รายการ “เพลงลูกทุ่ง” ที่ออกอากาศวันแรกนั้นตรงกับ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๗ คำว่า “เพลงลูกทุ่ง” จึงถือกำเนิดมาตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันนี้ ๓๑ ปีเต็มๆ แล้ว (พ.ศ.๒๕๓๘

ขณะเขียนต้นฉบับนี้) โดย อาจารย์จำนง รังสิกุล เป็นผู้บัญญัติศัพท์คำๆ ขึ้นมาด้วยตัว
 ท่านเองรายการ “เพลงลูกทุ่ง” ออกอากาศเดือนละ ๒ ครั้ง จันทร์วันจันทร์ ในเวลา
 ๑๘.๐๐ น.รายการ “เพลงลูกทุ่ง” ใช้เวลาแนะนำตนเองท่ามกลางเสียงคำหนิติเตียนอีก
 เช่นเคย แต่คราวนี้เพียงแค่เวลาชั่ว ๖ เดือนเท่านั้นเองก็กลายเป็นรายการเพลงทาง
 โทรทัศน์ที่มีผู้ชมชื่นชอบมากที่สุด เพราะได้ดูวงดนตรีลูกทุ่งวงดังๆ เป็นคณะๆ เลยซึ่ง
 สร้างชื่อเสียงให้กับสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๔ บางขุนพรหม เป็นอย่างมาก

ความสำเร็จของรายการเพลงลูกทุ่งยังก่อให้เกิดผลพวงตามมาคือรายการลูกทุ่งกรุง
 ไทย เป็นรายการที่นักแสดงและพิธีกรและผู้ประกาศของ ช่อง ๔ มาร้องเพลงลูกทุ่ง ในลักษณะนัก
 ร้องสมัครเล่น ซึ่งก็เป็นรายการที่ได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน นับว่าในการนี้สถานีโทรทัศน์ช่อง ๔
 บางขุนพรหม ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการเป็นผู้นำทางความคิด นำเอาความบันเทิงในรูปแบบ
 ที่แตกต่างมานำเสนอจนได้รับการยอมรับ

๔ ปัจจัยด้านบุคลากร

ในการนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ปัจจัยในด้านบุคลากรผู้วิจัยได้พิจารณา
 บุคลากรของฝ่ายรายการในสถานี ในฐานะเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ในกระบวนการทำงานแม้จะมี
 ปัจจัยภายนอกหลายประการที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร แต่ในขณะเดียวกันบุคลากร
 เหล่านี้ก็ยังมีอิสระส่วนหน้าที่จะสามารถปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัดและความเห็น
 เฉพาะตัวของตน เพื่อผลิตผลงานออกสู่สายตารับสาร สำหรับปัจจัยด้านบุคลการนั้นผู้วิจัยได้
 พิจารณาคูณลักษณะต่างๆ ในด้านประสบการณ์ของบุคลากรและคุณลักษณะและความสามารถ
 ของบุคลากร

๔.๑ ปัจจัยด้านประสบการณ์

ในขณะที่สถานีตั้งขึ้นนี้สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสิ่งใหม่ของประเทศซึ่งยากที่จะหาผู้เชี่ยวชาญ
 หรือมีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานด้านวิทยุโทรทัศน์ได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญใน
 การสรรหาบุคลากรที่จะมาร่วมงาน เพื่อให้ได้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถเพียงพอสามารถปฏิบัติ
 งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่าผู้รับผิดชอบในด้านการสรรหา
 บุคลากรได้ตัดสินใจที่จะใช้วิธีการพัฒนาบุคลากรของตนขึ้นมาเอา โดยอาศัยบุคลากรจากกรม

ประชาสัมพันธ์เป็นรากฐานแล้ว จึงได้สรรหาบุคลากรจากแหล่งอื่นเพิ่มเติมได้แก่จากบุคคลทั่วไป และบุคลากรจากสื่อสารมวลชนแขนงอื่นๆ

สื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่จัดว่ามีความใหม่มากที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหมด ทั้งภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งละครเวที การพัฒนาบุคลากรของช่อง ๔ บางขุนพรหมได้อาศัยประโยชน์จากการนี้โดยได้นำบุคลากรที่มีประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้มาร่วมงาน และทำให้เป็นประโยชน์ในการฝึกงาน ประสบการณ์ของบุคลากรในด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม จึงหมายถึงประสบการณ์ที่ได้มาจากการทำงานกับสื่ออื่นมาก่อน แม้บุคคลที่ไม่เคยทำงานด้านสื่อสารมวลชนมาก่อน ก็ยังได้จัดให้ได้ฝึกงานกับวิทยุกระจายเสียงมาก่อน ประสบการณ์ของบุคลากรในด้านรายการของสถานี แบ่งแยกตามประสบการณ์ที่ได้จากสื่อต่างๆ ในวงใกล้เคียงมีดังนี้

๔.๑.๑ วิทยุกระจายเสียง

อาจกล่าวได้ว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิทยุโทรทัศน์มากที่สุด ในบรรดาสื่อสารมวลชนทั้งหลายกล่าวคือ มีความสามารถในการนำเสนอไปสู่ผู้รับสารได้ในทันที และเป็นสื่อที่มีปัจจัยทางด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก เพราะต้องมีการนำเสนออยู่โดยตลอด จึงต้องทำงานแข่งกับเวลา เพื่อให้ได้ผลงานทันต่อการนำเสนอ

ด้วยเหตุนี้สื่อวิทยุจึงเข้ามามีบทบาทในการสร้างประสบการณ์ในการทำงานให้กับบุคลากรในด้านรายการของทางสถานีฯ ด้วยการฝึกงานกับวิทยุกระจายเสียงมาก่อน ซึ่งก็คือ การฝึกงานกับหน่วยงานหนึ่งของบริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด สถานีวิทยุ ท.ท.ท. ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งประการหนึ่งก็คือ เพื่อฝึกฝนบุคลากรให้มีความสามารถทางด้านวิทยุกระจายเสียงก่อนที่จะได้สัมผัสกับงานวิทยุโทรทัศน์โดยตรง

บุคลากรรุ่นแรกที่ได้ฝึกงานกับสถานีวิทยุ ท.ท.ท. เป็นบุคลากรที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านสื่อสารมวลชนมาก่อนเลย เป็นบุคลากรที่ต่อมาได้เป็นแกนหลักในการทำงานด้านรายการในฐานะผู้ประกาศและพิธีกร ได้แก่ อารีย์ นักดนตรี นवलละออ เสวตโสภณ เย็นจิตต์ ระพีพัฒน์ (สัมมาพันธ์) และดารเรศร์ ศาตะจันทร์ (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์)

อารีย์ นักดนตรี (เรื่องเดิม) กล่าวว่า การฝึกงานกับวิทยุกระจายเสียงนับเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์มาก เพราะทำให้ได้รู้จักการสื่อสารกับผู้ชมผู้ฟัง รู้จักการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการควบคุมน้ำเสียง นอกจากนี้จะฝึกด้วยการจัดรายการวิทยุแล้วในสถานีวิทยุ ท.ท.ท. ยังมีรายการ

พิเศษเป็นการจัดรายการวิทยุแต่มีการขายบัตรให้บุคคลทั่วไปเข้าชม โดยจะมีผู้เข้าชมครั้งละประมาณ ๒๐๐ คน รายการทั้งหมดจะเป็นการเพลงแบบคอนเสิร์ตและรายการประเภทเกมโชว์ รายการเหล่านี้มีผลอย่างยิ่งต่อการฝึกฝนประสบการณ์ของบรรดาผู้ประกาศและพิธีกรให้สามารถฝึกฝนการแสดงและการจัดรายการต่อหน้าคนดู

ประสบการณ์เหล่านี้เป็นผลให้บุคลากรในด้านรายการได้พัฒนาทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานด้านวิทยุโทรทัศน์ในเวลาต่อมา

๔.๑.๒ บุคลากรจากสื่อละครเวที และภาพยนตร์

นอกจากสื่อวิทยุกระจายเสียงที่ได้มีบทบาทในการสร้างประสบการณ์และผลิตบุคลากรแล้วบุคลากรด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหมยังประกอบด้วยบุคลากรจากวงการละครเวที และภาพยนตร์บุคลากรจากสื่อเหล่านี้ ได้เข้ามามีบทบาทในด้านการนำเสนอรายการประเภทบันเทิงของสถานี โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้มาจากการแสดงเป็นสำคัญ การนำเสนอรายการละครในระยะแรกของทางสถานีนั้น ก็ได้อาศัยบุคลากรหลายท่านได้มีประสบการณ์มาจากสื่อละครเวที และบางท่านเคยร่วมงานกับภาพยนตร์ เช่น สวลี ผกาพันธุ์ กันชริย์ นาคประภา และ ทัด เอกทัต บุคคลเหล่านี้ได้ใช้ประสบการณ์ของตนในการแสดง กับรายการละครของทางสถานีซึ่งส่วนใหญ่ยุคแรกนั้นมักนำเอาละครที่มาจากละครเวทีมาแสดง

บุคลากรเหล่านี้มีทักษะทางการแสดงมาก แต่พบว่ามักมีปัญหาในด้านการใช้เสียง ได้แก่ ดาราละครเวทีก็จะพูดเสียงดังจนเกินไป เพราะคุ้นเคยกับละครเวทีที่ต้องใช้เสียงดังเพื่อให้ผู้ชมได้ยิน จึงต้องปรับปรุงการใช้เสียงในการแสดง ส่วนบุคลากรทางด้านภาพยนตร์ก็มักมีปัญหาพูดเสียงค่อยจนเกินไป หรือเสียงไม่ได้คุณภาพ เพราะภาพยนตร์ไทยในยุคนี้จะไม่ใช้ภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม มีการพากย์ทับในภายหลัง จึงไม่จำเป็นต้องใช้เสียงในการแสดง บุคลากรเหล่านี้ก็ต้องปรับปรุงการใช้เสียงของตนอีกเช่นกัน

๔.๑.๓ บุคลากรสื่อหนังสือพิมพ์

สื่อหนังสือพิมพ์มีความแตกต่างจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ค่อนข้างมาก กล่าวคือ ความแตกต่างทางด้านความเร็วทางการสื่อสารที่สื่อหนังสือพิมพ์มีน้อยกว่า เพราะมีกระบวนการผลิตค่อนข้างนานจึงทำให้การเผยแพร่ไปได้ช้า เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน แต่ละฉบับจะมีช่วงห่างกัน ๑๒-๒๔ ชั่วโมง ความสามารถในการไปถึงผู้รับสารของสื่อหนังสือพิมพ์ยังด้อยกว่าเพราะต้อง

อาศัยความสามารถด้านการอ่านของผู้รับสาร ความทันต่อเหตุการณ์มีน้อยกว่าเพราะความล่าช้าในการผลิต และความตั้งใจน้อยกว่า นำเสนอได้เพียงภาพถ่ายและตัวหนังสือ ต่างจากวิทยุโทรทัศน์ที่สามารถให้ได้ทั้งภาพที่เคลื่อนไหวและเสียง

อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของสื่อหนังสือพิมพ์ก็คือการนำเสนอข่าว สื่อหนังสือพิมพ์สามารถให้รายละเอียดของข่าวได้ดีกว่าวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ช่วยทำให้ผู้รับสารที่ได้ฟังและดูข่าวจากวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ติดตามรายละเอียดของข่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบื้องหลังข่าวซึ่งหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่เด่นที่สุดในการทำหน้าที่เปิดเผยเบื้องหลังข่าว เพราะมีเวลาและเนื้อที่ในการที่จะเจาะเบื้องหลังข่าวได้มากกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น (ปรเมศตะเวทิน, ๒๕๓๙: ๙๓) ดังนั้นบุคลากรจากหนังสือพิมพ์จึงได้เข้ามามีบทบาทอยู่ในงานด้านข่าวของช่อง ๔ บางขุนพรหมในฐานะของบรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าว เช่น สมบูรณ์ วิริยะศิริ ทั้งนี้บุคลากรจากหนังสือพิมพ์ต้องมีวิธีการปรับเปลี่ยนการทำงานคือ ไม่สามารถนำเสนอข่าวได้อย่างละเอียดเช่นในหนังสือพิมพ์ เพราะมีเวลาในการนำเสนอจำกัด จึงต้องเลือกเสนอแต่ข่าวที่สำคัญ เท่านั้น ไม่สามารถนำเสนอข่าวทั่วๆ ไป เช่น อุบัติเหตุหรือการฆาตกรรมจิปัลดันต่างๆ ขาวได้

๔.๑.๔ บุคลากรจากวงการประพันธ์

ในการดำเนินงานด้านรายการ นั้นตำแหน่งที่สำคัญอีกตำแหน่งหนึ่ง ได้แก่ ผู้เขียนบทประจำสถานี ผู้เขียนบทจัดว่ามีความสำคัญในการนำเสนอรายการเพราะการที่รายการวิทยุโทรทัศน์จะมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด องค์ประกอบด้านบทโทรทัศน์มีส่วนร่วมอยู่ไม่น้อย น่าสนใจว่า จำนง รังสิกุล ได้เลือกเอา อาจินต์ ปัญจพรรค์ นักประพันธ์หนุ่มผู้ที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานกับวิทยุโทรทัศน์มาก่อนให้มารับหน้าที่เป็น "คนเขียนบทประจำสถานี"

อย่างไรก็ตาม อาจินต์ ปัญจพรรค์ ได้อาศัยการเรียนรู้ของตนเอง จากคำแนะนำของจำนง รังสิกุล ที่เคยมีประสบการณ์ด้านการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์มาจากต่างประเทศ และการศึกษาด้วยตนเองจากตำรา ด้านวิทยุโทรทัศน์ของต่างประเทศ (อาจินต์ ปัญจพรรค์, ๒๕๓๓) รวมทั้งการศึกษาเรื่องราวจากหนังสือทั่วไป นวนิยายหรือวรรณคดีเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตรายการ

ความสามารถทางด้านการประพันธ์ช่วยให้อาจินต์ สามารถเขียนบทวิทยุโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดีทั้งบทละคร ผังรายการและบทโฆษณาที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการใช้ภาษาพร้อมด้วยจนทำให้รายการต่างๆ ประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่

บุคลากรจากวงการประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านรายการของสถานีคน
อื่นๆ ได้แก่ สุวัฒน์ วรดิลก และสุภาว เทวกุล ซึ่งเป็นนักประพันธ์ที่รับงานเขียนบทละครอิสระ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์การทำงานของบุคลากรในด้านรายการของ
สถานี ส่วนใหญ่คือประสบการณ์ของผู้ที่ได้เคยทำงานในสื่อมวลชนอื่นๆ มาก่อน พวกเขาเหล่านี้ได้
มีโอกาสใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ในการทำงานวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อชนิดใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใด
เคยมีประสบการณ์โดยตรงมาก่อน ทั้งนี้โดย จำนง รังสิกุล และสรรพสิริ วิรยศิริ หัวหน้าองค์กร ซึ่ง
ถือได้ว่าเป็นนักสื่อสารมวลชนที่มีคุณภาพและมีความรู้อย่างกว้างขวาง ได้เป็นผู้ที่จัดการประสาน
งานที่แนะและฝึกฝนบุคลากรเหล่านี้จนเกิดทักษะในการทำงาน

๔.๒ ปัจจัยด้านคุณลักษณะของบุคลากร

งานด้านวิทยุโทรทัศน์เป็นงานที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์มีการสร้างสรรค์คิดค้น
ตลอดจนการจัดการและการบริหารร่วมกัน การจะเป็นบุคลากรด้านการสื่อสารมวลชนที่มีคุณภาพ
ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง งานวิจัยนี้ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านคุณสมบัติของบุคลากรด้านราย
การของสถานี ในฐานะเป็นนักสื่อสารมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในท่ามกลางข้อจำกัดต่างๆ จนประสบ
ความสำเร็จ สามารถสร้างความนิยมในหมู่ผู้ชม และได้วางรากฐานกิจการวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย
ให้พัฒนามาจนปัจจุบัน สามารถวิเคราะห์ได้ว่าบุคลากรด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม
มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความเป็นผู้นำ

การดำเนินงานด้านรายการให้ประสบความสำเร็จนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ
ต้องมีผู้นำมีความสามารถ เพราะต้องอาศัยผู้นำในการสร้างสรรค์แนวคิดในการจัดรายการและ
สามารถทำให้ผู้ร่วมงานมีความคิดคล้อยตามได้อย่างมีเหตุผล และสามารถนำพาให้การดำเนิน
งานได้รับความสำเร็จ

อาจกล่าวได้ว่าความเป็นผู้นำของหัวหน้าฝ่ายรายการมีผลเป็นอย่างยิ่งต่อการ
ทำงานของฝ่ายรายการ ทั้งนี้เพราะ จำนง รังสิกุล หัวหน้าฝ่ายรายการคนแรกได้แสดงให้เห็นถึง

ความเป็นผู้นำที่สามารถทำให้ผู้ร่วมงานได้มีโอกาสใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่จนทำให้งานในฝ่ายรายการประสบความสำเร็จในที่สุด คุณสมบัติความเป็นผู้นำของจ่านง อาจจำแนกได้ดังนี้

- ความรับผิดชอบ

คือความรับผิดชอบในการควบคุมดูแลการทำงานของบุคลากรทุกคนในการทำงานทุกๆ ส่วนทุกๆ ฝ่ายและให้นำและนำอยู่โดยตลอด (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์)

- ความรู้ความสามารถ

คือการแสดงให้เห็นถึงความรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานและรู้ในความรู้ทั่วไป ที่ช่วยให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น จ่านง เป็นบุคคลที่มีความรู้ในศาสตร์หลายๆ แขนงที่สามารถนำมาสร้างสรรค์แนวคิดในการจัดรายการได้ ตลอดจนสามารถให้คำปรึกษาให้คำแนะนำผู้ร่วมงานได้ ในบุคลากรต่างยกย่องในความสามารถ

- ความซื่อสัตย์

เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความมีคุณธรรมของผู้นำที่จะนำไปสู่ความเลื่อมใส ความเคารพจากผู้ร่วมงานในฐานะการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง เช่น จ่านง รังสิกุล ที่ครั้งหนึ่งได้แสดงคุณลักษณะของความสุจริตให้แก่เพื่อนร่วมงานได้เห็น

ครั้งหนึ่งมีเอเยนซีรายหนึ่งนำเงินได้โตะมาให้หัวหน้าไม่ทราบว่าเป็นจำนวนเท่าไรแต่คณะดูแล้วเห็นเป็นปึกใหญ่กะว่าต้องเป็นหมื่น ซึ่งเงินหมื่นสมัยนั้น นับว่ามากโข แต่หัวหน้าให้นำไปคืน ไม่ยอมรับโดยเด็ดขาด จำได้ว่าเสียหน้าไปเลย และเหตุการณ์ครั้งนั้นเอง เป็นประจักษ์พยานอย่างดียิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสุจริตต่อหน้าที่ของท่านที่ดีฉันได้พบเห็นมาด้วยตนเอง

(พร้อมจิตกร ยมะสมิต, ๒๕๓๙: ๒๖)

- ความสามารถในการมอบหมายงาน

จ่านง รังสิกุล จัดได้ว่าเป็นผู้มีความสามารถอย่างสูงในการเลือกสรรบุคลากรและมอบหมายงานให้ทำได้เหมาะสม ทั้งนี้ด้วยการศึกษาว่าบุคลากรคนใดมีความถนัดหรือสนใจด้านใด ก็จะมอบหมายให้ไปทำหน้าที่นี้ เช่น อาจินต์ ปัญจพรรค์ มีความสามารถทางการประพันธ์ก็มอบหมายให้เป็นผู้เขียนบทประจำสถานี ท้วม ทรชนง แม้จะเคยแสดงภาพยนตร์ในบทพระเอกมาก่อน แต่จ่านงก็มองออกว่ามีความสามารถทางด้านตลกมากกว่าจึงมอบหมายให้รับตลกแทน

นอกจากนี้จำนงยังนิยมทดลองให้บุคลากรทำหน้าที่ต่างๆ หลายๆ อย่างเพื่อจะดูว่าสามารถพัฒนาทักษะในหน้าที่ใดได้บ้าง (จำนง รังสิกุล, ๒๕๓๙: ๔๐๐)

ความสามารถในด้านนี้ยังหมายถึงรวมถึงความสามารถในการคัดสรรบุคลากรที่เห็นว่าน่าจะมีความเหมาะสม กล่าวคือ บุคลากรที่ต้องปรากฏตัวทางโทรทัศน์ต้องการลักษณะอย่างหนึ่งคือ มีคุณลักษณะที่สามารถสร้างความชื่นชมให้เกิดขึ้นกับคนดูได้ สามารถสร้างควา นิยมให้เกิดกับตัวเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยรูปร่างหน้าตา การคัดเลือกบุคลากรที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ ต้องใช้ความสามารถบางอย่างที่อธิบายได้ยากมีลักษณะคล้ายเป็นสัญชาตญาณ (จำนง รังสิกุล, เรื่องเดิม ๔๐๑) ความสามารถในด้านนี้เองที่ช่วยให้จำนง ได้ค้นพบและสร้างดาราทริ ทศน์จำนวนมากมายประดับวงการ

- ความเอาใจใส่เพื่อนร่วมงาน

นอกจากประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การประสานงานควบคุมดูแลและ การแนะนำการทำงานของบุคลากรให้สำเร็จลุล่วงแล้ว จำนงยังเป็นผู้ที่มีความห่วงใยเป็นอย่าง ยิ่งในความเป็นไปของผู้ร่วมงานทุกคนทั้งชีวิตการทำงาน และชีวิตส่วนตัว ซึ่งยังผลให้ได้รับความ เคารพรักจากผู้ร่วมงานเป็นการตอบแทน

- มีความหนักแน่น

คือการไม่ถือโกรธเมื่อผู้ใดบังคับบัญชา ทำความผิดที่ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงหรือ กระทำการอันไม่สมควร อาจินต์ ปัญจพรรค์ เล่าไว้ว่าการไม่ถือโกรธในเรื่องเล็กน้อยนี้เป็นสิ่ง สำคัญที่ช่วยให้ผู้ร่วมงานจะเกิดความเคารพและเกรงใจ

- การให้กำลังใจบุคลากร

การให้กำลังใจหรือการชมเชยผู้ร่วมงานเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้ดีหรือ สามารถสร้างสรรค์รายการที่มีคุณค่าขึ้นได้ ย่อมเป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้ร่วมงานเพราะก่อให้เกิดกำลังใจ ในการทำงาน และทราบถึงระดับความสามารถของตน ศิริพร วงศ์สวัสดิ์ เล่าความประทับใจใน ช่วงหนึ่งของการทำงานว่า

จินตลีลาเรื่องยาใจยาก จาก แสดงตอน ๑๙.๐๐ น.-๑๙.๓๐ น. เป็นการแสดงสด ไม่ ใช่ว่าการบันทึกเทปเหมือนในปัจจุบันพอละครจบหัวหน้าเดินเข้ามาในห้องส่งเอามือตบ ศีรษะของฉันท้อย่างเอ็นดู พร้อมกับพูดว่า “ไม่เลวเว้ย...นี่ไม่ถึงขอชม” น้ำตาของนาง

เอกในฉากสุดท้ายที่เพิ่งเหือดแห้งไป กลับคลอเบาตา ของดิฉันเท่านั้นไม่ใช่หรือที่ดิฉัน
ต้องการ และเผื่อรอดด้วยใจจดจ่อมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

(ศิริพร วงศ์สวัสดิ์, ๒๕๓๙: ๑๔๐)

๔.๒.๒ มีความรอบรู้

เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าบุคลากรหลายท่านในฝ่ายรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม
เป็นผู้มีความสนใจใฝ่หาความรู้เป็นผู้รักการอ่าน และมีความรอบรู้ในหลายๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
จำนง รังสิกุล ที่จัดได้ว่ามีความรู้ในศาสตร์หลายแขนงทั้งวิชาการที่เป็นของใหม่ และศิลปวัฒนธรรม
ธรรมดั้งเดิมทั้งความรู้ของไทยและความรู้ที่เป็นสากล ดังที่บุคลากรในด้านรายการหลายๆ ท่านได้
ยกย่องไว้เช่น

คุณจำนง รังสิกุล เป็นผู้รอบรู้วัฒนธรรมไทยและเทศ รู้ภาษาศาสตร์วรรณคดีไทย
วรรณคดีสากล รู้โขน ละครนอก ละครใน ตลอดจนถึง ละครชาตรี หุ่น
กระบอก และหนังตะลุง...ท่านดูละครคิดภาพรวมทุกโปรแกรมทั้งละครปลุกใจและละคร
นอกละครในตลอดจนโขน รู้จักกับอาจารย์และดารากรรมศิลป์เด่นๆ หลายคน รู้เพลง
ไทยแตกฉานยิ่งขึ้นเพราะสนใจอยู่แล้ว

(อาจินต์ ปัญจพรรค์, ๒๕๓๙: ๘๘-๘๙)

...ภายหลังต่อมาผมได้มีโอกาสเป็นกรรมการคัดเลือกเพลงลูกทุ่งพร้อมกับท่านใน
รายการประกวดเพลงลูกทุ่ง "กึ่งศตวรรษ" ครั้งที่ ๑ แทบไม่น่าเชื่อเลยว่าท่านจำ "เพลง
ลูกทุ่ง" ได้อย่างมากมาย พร้อมทั้งแผ่นเสียงและเทป และชื่อเสียงนักร้อง จนเป็นที่ยอม
รับของคณะกรรมการที่ร่วมคัดเลือกและตัดสิน...

(ใหญ่ นายน, ๒๕๓๙: ๒๙๕)

นอกจากนี้ยังมีบุคลากรอีกหลายท่านที่มีคุณสมบัติในด้านการเป็นผู้รู้ในวิชาการ
ด้านอื่นๆ นอกเหนือจากวิชาชีพของตน อย่างเช่น อาจินต์ปัญจพรรค์ ที่เป็นคนรักการอ่านเป็นนิสัย
ทั้งวรรณคดี นวนิยายและหนังสือความรู้ต่างๆ มาตั้งแต่อยู่ในวัยเยาว์ สรรพสิริ วิริยศิริ ที่นอกจากจะ
เป็นบรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าวที่มีความสามารถแล้ว ยังมีความรู้ในเรื่องการถ่ายภาพนิ่ง
ภาพยนตร์ ความรู้เกี่ยวกับรถแข่ง และรถไฟ อย่างแตกฉาน ความรู้ของบุคลากรเหล่านี้ย่อมเป็น
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานในด้านรายการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยในการแสวงหาแนวคิดใน

การนำเสนอรายการต่างๆ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข่าวสารที่จะนำเสนอให้แก่ผู้ชม และเมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ก็มีความรู้ที่จะจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทันที

๔.๒.๓ มีความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สำคัญสำหรับนักสื่อสารมวลชนเพราะงานในด้านรายการเป็นงานที่ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพความรับผิดชอบต่อผู้ชมยังแบ่งออกได้เป็นความรับผิดชอบต่อผู้ชมและความรับผิดชอบต่อหน้าที่

- ความรับผิดชอบต่อผู้ชม คือการซื่อสัตย์ที่ต่อคนดู มีความมุ่งมั่นที่จะนำเสนอในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมตามวิสัยทัศน์ของสื่อมวลชนทั่วไป ความรับผิดชอบต่อของนักจัดรายการจะช่วยให้รายการวิทยุโทรทัศน์เป็นรายการที่มีคุณภาพ มีทั้งความบันเทิงและสาระไม่ก่อให้เกิดโทษต่อผู้ชม ความรับผิดชอบต่อผู้ชมของบุคลากรในด้านรายการของสถานี เช่น กรณีของฝ่ายข่าวโดยสรรพสิริ วิริยะศิริ ที่มุ่งมั่นจะนำเสนอเหตุการณ์ที่มีคุณค่าของความเป็นข่าวและมุ่งนำเสนอเหตุการณ์ที่มีคุณค่าของความเป็นข่าว และมุ่งนำเสนอต่อสิ่งที่ผู้ชมควรจะได้รับรู้ ซึ่งบางครั้งก็ก่อให้เกิดความลำบากในการทำงานเช่นการนำเสนอ ข่าว "การเลือกตั้ง "สกปรก" ในปี ๒๕๐๐ ซึ่งสรรพสิริ เห็นว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญ ที่ผู้ชมควรจะได้รู้เห็นเป็นพยาน แต่ข่าวนี้ไม่ได้นำออกอากาศ และผู้บริหารมีความไม่พอใจต่อการทำงานครั้งนี้มาก ทั้งนี้เพราะเป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญที่จะทำให้จอมพล ป.ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง

กรณีของการนำเสนอรายการ เช่น รายการละครของทางสถานีที่มุ่งเน้นนำเสนอแต่ละครที่ไม่มีพิษภัย ไม่นิยมเสนอเรื่องเดียวกับผีสิง เรื่องราวเกี่ยวกับอาชญากรรมและความวิปริตทางเพศ รายการเกมโชว์จะเน้นเกมที่เป็นการฝึกฝนสติปัญญามากกว่าเกมที่อาศัยดวงอย่างเดียว

- ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรด้านรายการ เพราะงานด้านรายการมีบุคลากรที่ต้องรับผิดชอบรวมกันหลายฝ่าย หากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบกพร่องต่อหน้าที่ก็จะทำให้การจัดและผลิตรายการล้มเหลวได้ อารีย์ นักดนตรี (สัมภาษณ์) เห็นว่าความรับผิดชอบต่อเรื่องการตรงต่อเวลานั้นสำคัญมาก โดยเฉพาะงานด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งบุคลากรคนหนึ่งๆ มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่าง

ผู้มีหน้าที่ต้องรู้ลำดับงานของตัวเองก่อนถึงเวลาต้องเตรียมตัวให้พร้อม นอกจากนี้ต้องจดจำบทโทรทัศน์ให้ได้ เพื่อให้สามารถทำงานได้ถูกต้องตามคิว ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น

ความตรงต่อเวลาและการรับผิดชอบในหน้าที่ จัดได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่องานด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม เพราะเป็นสื่อโทรทัศน์ที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา และรายการเกือบทุกรายการเป็นรายการสด จะให้เกิดความผิดพลาดไม่ได้

การขาดความรับผิดชอบเช่นในกรณีของนักแสดงบางคนที่รับงานแสดงหลายอย่างทั้งทางภาพยนตร์ งานโฆษณาหรืองานละครของช่องอื่น จะไม่สามารถจำบทของตัวเองได้ต้องอาศัยผู้บอกบท ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย และการแสดงไม่สมบทบาทสร้างความลำบากใจให้แก่ผู้ร่วมงาน (อารีย์ นักดนตรี, สัมภาษณ์) เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รายการละครขาดคุณภาพจนคนเสื่อมความนิยมไปในยุคหนึ่ง

๔.๒.๔ ความมีศิลปะในการแสดงออก

งานในด้านรายการเป็นงานในการสร้างสรรค์ที่ต้องการการใช้ความคิดเหตุผลและทั้งศาสตร์และศิลป์ในการแสดงออกการมีศิลปะในนิสัยจะเป็นผลดีในการทำงานและยังช่วยให้สร้างสรรค์แนวคิดในการนำเสนอรายการให้แปลกใหม่น่าสนใจได้

คุณลักษณะของความเป็นศิลปะเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของบุคลากรในด้านรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม อาทิเช่น จำนง รังสิกุล ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ในศิลปะหลายแขนงดังที่ได้กล่าวมาแล้วช่วยให้ประยุกต์ใช้ได้กับการนำเสนอรายการของทางสถานี อารีย์ นักดนตรี (สัมภาษณ์) เป็นผู้รักศิลปะการแสดงมาแต่เดิม มักไปชมการแสดงต่างๆ เช่น ละครเวทีและภาพยนตร์ ตั้งแต่ก่อนที่จะมาร่วมงานกับช่อง ๔ บางขุนพรหม อาจินต์ ปัญจพรรค์ เป็นบุคคลสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของความเป็นศิลปะอย่างสูงสุดคนหนึ่ง นอกจากจะเขียนบทรายการโทรทัศน์ต่างๆ บทละครและบทโฆษณาได้เป็นอย่างดี ยังมีความสามารถในการเป็นนักประพันธ์อย่างโดดเด่น เป็นบรรณาธิการให้แก่นิตยสารไทยโทรทัศน์ จนเป็นนิตยสารที่เป็นที่นิยมและยังมีความสามารถในการประพันธ์บทเพลง อาทิเพลง “อย่าหลงบางกอก” อันมีชื่อเสียงภายหลังจากทำงานด้านวิทยุโทรทัศน์ อาจินต์ ได้หนีไปทำงานด้านวรรณกรรม โดยเป็นบรรณาธิการและเจ้าของนิตยสาร ฟ้ามืองไทย จนต่อมาได้รับการเชิดชูเกียรติ เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๔

๔.๒.๕ ความกล้าตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

งานจัดรายการในบางครั้งต้องการความฉับไวในการตัดสินใจ เมื่อมีปัญหาหรือทางเลือกที่จะต้องตัดสินใจ จะต้องใช้ความฉับไวที่มีอยู่ตัดสินใจให้ทันท่วงที ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์เป็นพื้นฐานเพื่อจะช่วยให้ตัดสินใจไม่ผิดพลาด รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ของช่อง ๔ บางขุนพรหม เป็นรายการสดที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา และต้องให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็ต้องตัดสินใจแก้ไขให้ทันท่วงที และต้องรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น ในกรณีของการนำเสนอข่าว บางครั้งข่าวต่อไปที่จะต้องนำเสนอยังไม่ถึงสถานีหรือกำลังอยู่ในขั้นตอนการอัดล้างหรือตัดต่อ ผู้ประกาศข่าวต้องแก้ปัญหาด้วยการลดความเร็วในการอ่านข่าวลงเพื่อรอให้ข่าวสำคัญเสร็จสมบูรณ์ หรือในการนำเสนอละครที่บางครั้งต้องมีการเปลี่ยนฉากและจัดฉากเป็นเวลานาน ก็ต้องอาศัยความสามารถของผู้โฆษณาต้องพูดโฆษณาถ่วงเวลาเพื่อรอให้ฉากเสร็จ

๔.๒.๖ ความมีมนุษยสัมพันธ์

งานด้านรายการเป็นงานที่อาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ทำงานร่วมกันในลักษณะทีมเวิร์ค ซึ่งต้องอาศัยการประสานงานกันเป็นอย่างดี จากบุคลากรทุกๆ หน้าที่เพื่อให้ได้รายการวิทยุโทรทัศน์ ที่มีคุณภาพตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ ความมีมนุษยสัมพันธ์ของบุคลากรจะช่วยให้การประสานงานเป็นไปอย่างราบรื่นได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย

จ่านง รังสิกุล หัวหน้าฝ่ายรายการก็จัดได้ว่าเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับบุคลากรอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะได้รับความเคารพนับถือและความรักใคร่เป็นอย่างสูงจากผู้ร่วมงาน

๔.๒.๗ ความมีทัศนคติที่ดีต่องาน

งานจัดรายการเป็นงานที่ต้องอุทิศตัวเพื่องานอย่างแท้จริงเพราะเป็นงานที่ต้องใช้ทั้งความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญาและกำลังกายเพื่อสร้างผลงานให้มีคุณภาพ ทั้งยังต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้ได้ผลงานทันต่อการออกอากาศที่ต้องมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ

อารีย์ นักดนตรี (สัมภาษณ์) เห็นว่าการจะเป็นผู้ประกาศที่ดีนั้นต้องมีใจรักในงานรักในศิลปะการแสดง จึงจะสามารถทำได้ดี รู้จักปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ

สรรพสิริ วิจารณ์ (สัมภาษณ์) ก็ได้ให้ความเห็นใจทำนองเดียวกันว่าที่เข้ามาร่วมงานเพราะเกิดจากการมีใจรักความชอบเป็นการส่วนตัวในงานด้านข่าว เพราะมีความรู้สึกว่ายากจะให้คนอื่นได้รู้เห็นในสิ่งที่ตนรับรู้มาบ้างเป็นนิสัยหรือสัญชาตญาณเฉพาะตัว

พฤทธิ อุปถัมภ์ภานนท์ ยังได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง “คนข่าว” (๒๕๓๙ (๒๓)) ด้วยว่า “ขอสารภาพว่ารักงานข่าวเป็นชีวิตจิตใจ โดมากับข่าวจึงรักมันเข้ากระดูกดำ”

ความรักในงานหรือการมีทัศนคติที่ดีต่องานยังอาจปลุกฝังให้เกิดขึ้นได้ในองค์กร ดังที่จำนง รังสิกุล ได้เคยแสดงแนวคิดไว้ว่าต้องการดำเนินงานให้สถานีมีชื่อเสียงทำให้บุคลากรรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ร่วมงานด้วย

๔.๒.๘ มีความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ช่วยสนับสนุนงานด้านรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอรายการวิทยุโทรทัศน์ที่แปลกใหม่เป็นที่สนใจของผู้ชม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นในรายการที่นำเสนอหลายๆ รายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม ซึ่งจัดว่าเป็นรายการที่แปลกใหม่ เช่น รายการปัญหาอะหมี่ ที่นำเอาการละเล่นในสมัยโบราณมาปรับปรุงให้เป็นเกมโชว์ทางโทรทัศน์ บางรายการก็สามารถดัดแปลงการละเล่นของไทยมาเป็นการแข่งขันทางโทรทัศน์ที่แปลกใหม่ น่าสนใจได้ เช่น รายการลับแล กลอนสด ซึ่งเป็นการแข่งขันแต่งกลอนสด และยังเป็นรายการที่ได้ช่วยสืบทอดและรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ

๕. ปัจจัยในด้านองค์กร

ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สถานีวิทยุโทรทัศน์ ไทยทีวี ช่อง ๔ บางขุนพรหม ตั้งขึ้นมาในลักษณะพิเศษ ภายใต้ชื่อ บริษัทไทยโทรทัศน์จำกัด ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรทางธุรกิจที่แสวงหาผลกำไรจากการประกอบธุรกิจ แต่เป็นองค์กรธุรกิจที่ถือหุ้นโดยหน่วยงานราชการต่างๆ

บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด มีลักษณะเป็นนิติบุคคลแบบอภิสิทธิ์ซ์มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เพราะแม้จะเป็นนิติบุคคลที่มีส่วนราชการเป็นผู้ถือหุ้น แต่ก็ไม่ได้มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ เพราะชื่อของ

บริษัทมิได้ปรากฏอยู่ใน รายชื่อพระราชบัญญัติรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๓๖ ดังเช่นรัฐวิสาหกิจอื่นๆอีก ๑๙ แห่ง เช่น องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ หรือองค์การน้ำตาล สนิทรี สิทธิรักษ์: ๒๕๓๕)

ดังนั้นกล่าวได้ว่า ฐานะของบริษัทไทยโทรทัศน์จึงมีลักษณะพิเศษเป็นหน่วยงานสื่อสารมวลชนที่มีระเบียบปฏิบัติของทางราชการเป็นเครื่องมือควบคุม การทำงานของบุคลากรด้านการจัดรายการจึงเป็นการทำงานของนักสื่อสารมวลชนภายใต้ระเบียบปฏิบัติของทางราชการ บุคลากรของช่อง ๔ บางขุนพรหมในระยะเริ่มแรกล้วนเป็นข้าราชการจากกรมประชาสัมพันธ์ มาทำงานในบริษัทไทยโทรทัศน์ในลักษณะของการถูกยืมตัวมาช่วยงาน โดยบุคลากรมีตำแหน่งอยู่ในทั้งสองหน่วยงาน และได้รับเงินเดือนจากทั้งสองทาง (สรรพสิริวิริยศิริ, สัมภาษณ์) ฐานะของบุคลากรจึงมีลักษณะก้ำกึ่ง ระหว่างการเป็นข้าราชการและการเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ในลักษณะที่สรรพสิริ วิริยศิริ อัดตหัวหน้าฝ่ายข่าวและประกาศเปรียบว่าเหมือนเป็นการ "เหยียบเรือสองแคม" แม้จะได้มีการพยายามผลักดันให้โอนย้ายข้าราชการจากกรมประชาสัมพันธ์ มาเป็นพนักงานของบริษัทไทยโทรทัศน์ อย่างเต็มตัว แต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับจากฝ่ายผู้บริหารแต่อย่างใด (สรรพสิริ วิริยศิริ , สัมภาษณ์)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การทำงานของบุคลากรในด้านการจัดรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม อยู่ในลักษณะของการทำงานของพนักงานภายใต้ระบบข้าราชการ โดยมีระเบียบปฏิบัติของทางราชการเป็นกรอบ

อย่างไรก็ตาม พบว่าบุคลากรมีอิสระที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงานต่างๆตามความเหมาะสม เพื่อให้เข้ากับลักษณะของการทำงานในองค์กรที่ต้องการความคล่องตัวในการทำงาน และเพื่อขจัดข้อจำกัดต่างๆ เช่นตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากรต่างๆ ได้มีการกำหนดเอาไว้แน่นอนสำหรับบุคลากรแต่ละคน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ก็สามารถทำงานได้มากกว่าที่ตำแหน่งหน้าที่ของตนกำหนดเอาไว้ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อความคล่องตัวในการทำงานของสื่อสารมวลชนและเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากร

ในขณะเดียวกัน โครงสร้าง ของระบบข้าราชการ ก็เป็นองค์ประกอบที่ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร มิให้เกินเลยขอบเขตการทำงานของข้าราชการไปจนเกินเลย หรือเกินจากวัตถุประสงค์ขององค์กร เช่น เมื่อสถานีดำเนินการแพร่ภาพออกอากาศจนได้รับความนิยม มีองค์กรกรรการค้าต่างๆติดต่อขอโฆษณาเข้ามาจำนวนมาก และมีการโฆษณาในลักษณะต่างๆมากมาย ฝ่ายผู้บริหารก็ได้เข้ามามีบทบาทกำหนดสัดส่วนของการโฆษณาให้เหมาะสม

และในทางปฏิบัติเมื่อบุคลากรทำหน้าที่เกินเลยขอบเขตที่ควร ในฐานะของข้าราชการ ที่ควรเป็นผู้รับใช้รัฐบาล ก็จะได้รับผลเสียจากการกระทำนั้น เช่นในกรณีของสรรพสิริ วิรยศิริ ที่นำเสนอข่าวสารขัดต่อความต้องการของรัฐบาล ก็จะถูกตำหนิอย่างแรงหรือถูกคาดโทษ

ดังนั้นการทำงานของบุคลากรด้านการ จัดรายการจึงเป็นการทำงานของนักสื่อสารมวลชนที่แม้จะมีอิสระในระดับหนึ่ง แต่ในที่สุดแล้วก็จะถูกควบคุมจากฝ่ายราชการและการเมือง โดยมีระเบียบปฏิบัติของทางราชการเป็นเครื่องมือในการควบคุม

๖. ปัจจัยในด้านเทคนิค

องค์ประกอบในทางเทคนิคเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีผลอย่างสำคัญ ต่อการทำงานของบุคลากรเพราะสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีองค์ประกอบของเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับด้วยเป็นอย่างมาก ปัจจัยในทางเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคลากรในสองลักษณะคือ ๑. เทคโนโลยีของเครื่องส่งโทรทัศน์ และ ๒. เทคโนโลยีของการถ่ายทำ

๖.๑ ปัจจัยในด้านเทคโนโลยีเครื่องส่งโทรทัศน์

เมื่อเริ่มกิจการแพร่ภาพออกอากาศ ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ บางขุนพรหม ก็เป็นเวลา เทคโนโลยีวิทยุโทรทัศน์เพิ่งถือกำเนิดขึ้นมาได้ไม่นาน สิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการทำงานของบุคลากรในด้านการจัดรายการก็คือ ในช่วงเวลานั้นยังไม่มีเทคโนโลยีของการใช้เทปบันทึกภาพมาใช้ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เช่นในปัจจุบัน ดังนั้นการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ในสมัยนั้นทั้งหมดจะเป็นการถ่ายทำสดและออกอากาศในทันที

ลักษณะสำคัญนี้ส่งผลให้การผลิตรายการของช่อง ๔ บางขุนพรหม เป็นรายการสดทั้งสิ้น การผลิตรายการของบุคลากรจึงเป็นลักษณะของการทำงานแข่งกับเวลา ต้องผลิตรายการเพื่อแพร่ภาพออกอากาศวันต่อวัน โดยต้องระมัดระวังมิให้เกิดข้อผิดพลาดในระหว่างที่รายการออกอากาศ ซึ่งในบางครั้งก็ป้องกันได้ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ต้องปล่อยให้จบออกไป

บุคลากรทุกคนต้องรับมือกับหน้าตาของตนเอง เตรียมตัวให้พร้อมก่อนถึงเวลาของการออกอากาศ บุคลากรที่มีหน้าที่ต้องรับมือกับหลายอย่างก็ต้องจัดแบ่งเวลาของตนให้เหมาะสมว่า

ควรต้องเตรียมตัวสำหรับการผลิตรายการไหนก่อนหลัง หรือในกรณีของฝ่ายฉาก บุคลากรฝ่ายฉาก ก็ต้องรีบเร่งจัดทำฉากให้ทันกำหนดการแพร่ภาพออกอากาศในแต่ละวัน

ผลกระทบของเทคนิคการบันทึกภาพเริ่มเปลี่ยนไป จนถึงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่ได้เริ่มใช้เทปบันทึกภาพในงานการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เป็นครั้งแรก

๖.๒ ปัจจัยในด้านเทคโนโลยีของเครื่องมือ

นอกจากเทคนิคในด้านเครื่องส่งโทรทัศน์จะมีผลต่อการทำงานของบุคลากรแล้ว เทคนิคของอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของบุคลากรเช่นเดียวกัน

ในการก่อตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๔ บางขุนพรหมนั้น ต้องใช้งบประมาณในการก่อตั้งเป็นจำนวนมากในการจัดหาเครื่องส่งและอุปกรณ์ที่จำเป็น และอาคารที่ทำการของสถานี ทำให้มีงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิตรายการ ทำให้บุคลากรต้องหาวิธีการทำงาน ใช้ความรู้ความสามารถของตน และอุปกรณ์เท่าที่มีอยู่เพื่อคิดหาวิธีทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เช่นในกรณีของอุปกรณ์ในการล้างฟิล์ม ของฝ่ายข่าวที่สรรพสิทธิ หัวหน้าฝ่ายข่าวคิดดัดแปลงขึ้นใช้เอง หรืออุปกรณ์ในการจัดฉากต่างๆก็ต้องคิดดัดแปลงขึ้นใช้เอง

๖.๓ ปัจจัยของเทคโนโลยีในการถ่ายทำ

การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ในสมัยเริ่มแรก เป็นยุคที่เทคนิคในการถ่ายทำต่างๆเช่น การซ้อนภาพ หรือการใช้เทคนิคพิเศษต่าง ๆ ไม่เจริญมากนัก บุคลากรจึงต้องทำงานโดยคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ในการทำงานด้วย เช่นในกรณีของละครเรื่องล่องไพร เมื่อครั้งเป็นละครวิทยุ ประสบความสำเร็จได้รับความนิยมอย่างสูง แต่เมื่อนำมาทำเป็นละครโทรทัศน์ก็กลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะไม่สามารถใช้เทคนิคการถ่ายทำเพื่อสร้างภาพให้เกิดชีวิตตามเรื่องราวได้

ในบางครั้งเมื่อต้องการใช้เทคนิคพิเศษในการผลิตรายการ บุคลากรก็ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว ใช้ความคิดสร้างสรรค์ดัดแปลงเทคนิคของการถ่ายทำเท่าที่มี เพื่อให้ได้เทคนิคต่างๆ ตามที่ต้องการ เช่นในกรณีของการถ่ายทำภาพยนตร์โฆษณา ดังที่สรรพสิทธิได้บันทึกเรื่องราวเอาไว้

ผมคิดสไตลิสโฆษณาให้มันหวือหวาโดยให้แม่บ้านเย็นจิตนั่งครุ่นคิดว่า จะใช้ตู้เย็นยี่ห้อไหนดี ทันใดก็ปรากฏมีนางฟ้าเอาไม้กายสิทธิ์ชี้บู๊บเดียวตู้เย็นเคลวินเดเตอร์

วางปืบอยู่ตรงหน้าอย่างกับเนรมิต ถ่ายทำเข้าจริงๆ มันไม่่ง่ายอย่างบทที่เขียน ผมถ่าย
เย็นจิตต์นั่งลงคิดเอาไว้แล้วบอกให้มันอยู่นิ่งๆ อย่ากระตุกกระตัก พอผมหยุดกล้องถ่าย
หนัง จนสั่งให้นางฟ้าขึ้นเข้าที่เรียบร้อยแล้วจึงให้กระตุกกระตักได้ขณะเดินกล้องถ่าย
ต่อ ฉากนี้ไม่ลำบาก มายากเขาจากต่อไปที่ต้องให้เย็นจิตต์กับนางฟ้านิ่งและเย็นนิ่งๆไม่
กระตุกกระเดี้ยตอนที่จัดแจงยกตู้เย็นเคลวินเตอร์เข้าไปตั้ง ตู้เย็นมันเดินเข้าไปเองไม่
ได้เหมือนนางฟ้าหรือว่าเย็นจิตต์ กันเข้าไปยกแยะยกยันเป็นนานว่าจะเข้าที่เรียบร้อย
แล้วผมก็สั่งเดินกล้องเพื่อให้นางฟ้าหายวับไปแล้วให้เย็นจิตต์มุลุนผลันลุกขึ้นอย่างดีออก
ดีใจตามฉากต่อไปในบทที่เขียน

ดังนั้นจึงนับได้ว่ากระบวนการทำงานของบุคลากรในด้านการจัดรายการของช่อง ๔
บางขุนพรหม เป็นการทำงานที่มีปัจจัยต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง คือปัจจัยภายนอกได้แก่ปัจจัยทาง
การเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยในด้านผู้ชม ปัจจัยภายในได้แก่ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัย
ด้านองค์กร และปัจจัยทางเทคนิค